

Essay

Dairyland Stewardship
Council
2013 - 2033

de melkveehouder als biobankier

Dit rapport voldoet aan het FSC-keurmerk. FSC staat voor Forest Stewardship Council, een internationale organisatie die zich inzet voor verantwoord bosbeheer wereldwijd. Het FSC-keurmerk garandeert dat het papier dat voor dit rapport gebruikt is, afkomstig is uit verantwoord beheerde bossen. Hoe meer er volgens FSC-richtlijnen wordt gewerkt, hoe meer hectaren bos verantwoord beheerd worden en hoe meer mensen en dieren hiervan zullen profiteren!

Voorwoord

De stad is de vormgever van het landschap. Dat beweert de Engelse architect Carolyn Steel in haar boek 'De Hongerige stad'. Dankzij boeren die efficiënt voedsel produceren en dankzij retailers die dat voedsel efficiënt distribueren konden steden uitgroeien tot hun huidige omvang. Hoe groter de stad hoe hoger de vereiste efficiëntie in productie, verwerking en distributie van voedsel moet zijn om de stad te kunnen voeden.

Maar die groei in efficiëntie heeft haar keerzijde. We kunnen de groene ruimte niet simpelweg reduceren tot een 'voedselfabriek'. Ze is ook de drager en bewaarder van een aanzienlijk deel van de biodiversiteit op onze aardbol. En die biodiversiteit staat ontegenzeggelijk enorm onder druk. Wanneer je dus, zoals de Nederlandse melkveehouderijsector, ongeveer 60% van de groene ruimte beheert, heb je onvermijdelijk een rol als bewaarder en hersteller van biodiversiteit. De melkveehouder is tevens een biobankier. De afgelopen decennia is de overheid de grote regisseur geweest van het invullen van die verantwoordelijkheid. Agrarisch natuurbeheer deed haar intrede. De overheid investeerde vele miljoenen en na een aarzelende start richtten enthousiaste agrariërs meer dan honderd agrarische natuurverenigingen op. Maar wanneer we nu, na 30 jaar, de balans opmaken, dan komen we tot een teleurstellende conclusie. De overheid trekt zich terug en beperkt haar verantwoordelijkheid tot natuurterreinen en de Ecologische hoofdstructuur, daarbuiten doet zij niets meer en worden contracten niet verlengd. Boeren haken af, moe van de administratieve lasten, de controledruk en steeds wisselende regels. En de biodiversiteit? Die is ondanks alle inspanningen, goede bedoelingen en euro's, in algemene zin, alleen maar afgenomen. Laatstestrohalm voor de biodiversiteit in het agrarische landschap is de vergroening van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Maar hoe dat concreet wordt ingevuld en hoe lang dat stand houdt is nu nog onzeker.

Kan het ook anders? Is een ommezwaai van overheids- naar marktsturing een optie? Voor vis en hout zijn er succesvolle voorbeelden. In het essay dat u nu in handen heeft nemen de auteurs, in opdracht van Courage, de vrijheid om deze gedachte van marktsturing uit te werken voor de melkveehouderij. Geen onlogische gedachte gezien de sterke positie van de zuivel in de markt. Een sterke positie die bovendien stoelt op coöperaties, collectieven van melkveehouders die zelf hun afzet regelen. Kunnen deze melkveehouders ook niet zelf, collectief, samen met hun ketenpartners, invulling geven aan hun verantwoordelijkheid voor het bewaren en herstellen van de biodiversiteit? De bedoeling van dit essay is om een discussie over deze gedachte te entameren en te voeden. Analoot aan MSC (Marine Stewardship Council) en FSC (Forest Stewardship Council), werken de auteurs de gedachte uit van een DSC: Dairyland Stewardship Council. We zijn benieuwd wat u daarvan vindt en zien uit naar een creatieve en constructieve discussie met alle bij dit onderwerp betrokken partners.

Kees Romijn,
Voorzitter Courage

Colofon

Dairyland Stewardship Council, 2013- 2033

Auteurs:

Willem Rienks
Joost van Kasteren
Carel de Vries

Vormgeving:

Imagro BV

Illustraties:

Sander Mercx

Fotografie:

Carel de Vries, Imagro BV

Courage is een initiatief van LTO en NZO en heeft een alliantie met InnovatieNetwerk.

Verantwoording

Voor dit essay bestudeerden we in 2011 stapels rapporten, websites en artikelen met wetenschappelijke feiten visies en meningen. We bezochten diverse bijeenkomsten en interviewden mensen die sinds jaar en dag betrokken zijn bij agrarisch natuurbeheer: boeren, beheerders, bestuurders, wetenschappers, vastgoedontwikkelaars, groene bankiers, ambtenaren, voedselketen partijen, vrijdenkers en vrijwilligers. Zij hebben ons geïnspireerd bij de open zoektocht naar nieuwe modellen voor een symbiose tussen melkveehouderij en biodiversiteit.

Ook de sociale media (twitter, linked-in) hebben we benut om ideeën te toetsen, discussie te voeren en stellingen en gedachten de wereld in te slingeren. Dit alles heeft onze ideeën verder verrijkt en gescherpt.

Een aantal mensen willen we in het bijzonder noemen, omdat zij ons op het spoor zetten van het idee van een Dairyland Stewardship Council (DSC). Allereerst is het Natalie Steins van MSC Benelux die via LinkedIn de werkwijze en successen van MSC verwoordde. Zij bracht ons in contact met Kees Lankester die ons als MSC bestuurslid van het eerste uur inzicht gaf in het opzetten en ontwikkelen van een dergelijk keurmerk. Over de effectiviteit van natuurbeheer op agrarische bedrijven hebben wetenschappers als Paul Opdam, Frank Berendse, Geert de Snoo, Frans Vera en Frank Veneneklaas in interviews en artikelen de aanzet gegeven voor een simpel maar sterk model. Tenslotte inspireerden ons veehouders zoals familie Pelleboer uit Mastenbroek en Maatschap De Boer uit Bozum maar ook bijvoorbeeld Hope Farm van de Britse Vogelbescherming RSPB waar Gerrit Gerritsen van Vogelbescherming Nederland ons op wees. Zij bewijzen in de praktijk dat modern, rendabel boeren en rijke biodiversiteit wel degelijk samen kunnen gaan.

Inhoudsopgave

Deel 1: het essay

Afscheidsrede Jacques de Vink 6

Ervaringen in de praktijk sinds 2011 24

Deel 2: feiten en cijfers in 2011

Agrarische Biodiversiteit – Balans 1950 – 2010 32

Beleid en beleidseffecten 36

Afscheidsrede Jacques de Vink, directeur van Dairyland Stewardship Council, 12 december 2033

Dames en heren,

Mag ik u om te beginnen allemaal hartelijk welkom heten. Het ontroert me buitengewoon dat u in zo'n groten getale bent gekomen. Eerlijk gezegd had ik dat twintig jaar geleden, toen ik aantrad als eerste directeur van Dairyland Stewardship Council, niet kunnen denken. Uiteindelijk was het, ondanks alle voorbereiding, toch een gok om een organisatie als deze in het leven te roepen. Vanwege de toenmalige weerstand tegen het natuurbeleid, met name onder agrariërs, was de kans niet denkbeeldig dat ik al na een of twee jaar afscheid had moeten nemen. Niet feestelijk zoals nu, maar noodgedwongen, omdat we het niet hadden gered.

Gelukkig is dat niet gebeurd. Integendeel zelfs. Met enige trots mag ik melden dat wij ondertussen zijn uitgegroeid tot de een na grootste natuurbeherende organisatie van Nederland. Onze 3.000 leden/ melkveehouders beheren – volgens de cijfers van het Planbureau voor de Natuur – nu met elkaar 50.000 hectare natuur. Dat zijn er meer dan Staatsbosbeheer en de Provinciale Landschappen. De enige die groter is, is onze zusterorganisatie Natuurmonumenten. Dag Theo, fijn dat je er ook bent!

Waar Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen vooral aaneengesloten gebieden beheren, ligt onze kracht in de 'snippers'; bonte bermen langs boerenweggetjes, bloemrijke stroken langs akkers en weilanden en milieuvriendelijke oevers van sloten en watergangen. Ruim vijftig procent van alle perceelsranden langs akkers en weilanden bestaat inmiddels uit bloem- en kruidenrijke stroken, houtwallen en singels en natuurvriendelijke oevers. Met elkaar vormen ze een fijnmazig netwerk dat als thuisbasis dient voor een groot aantal plant- en diersoorten.

Zo is het aantal broedende kempfanen in het agrarisch gebied inmiddels de 500 gepasseerd,

de waterviolier heeft zich de laatste jaren over heel Oost-Nederland verspreid en het donker pimperlblauwtje weet via het netwerk over boerenland steeds meer gebieden in Brabant en Limburg als vestigingsgebied te bereiken.

Het netwerk sluit in veel gevallen aan bij de vroegere perceelsgrenzen met hun karakteristieke begroeiingen, zoals heggen, hagen, houtwallen, bomendijken en holle wegen, die de Nederlandse landschappen zo uniek maakt. En het mooiste is dat we – en dan bedoel ik natuurlijk onze leden/ melkveehouders – erin zijn geslaagd om biodiversiteit en landschapschoon te combineren met de hoogste opbrengst per hectare ter wereld.

Dames en heren,

Een afscheid is altijd een goede aanleiding om terug te blikken. Hoe is het allemaal zo gekomen? Ik wil u graag meenemen – terug in de tijd – naar het eerste decennium van deze eeuw, in de aanloop naar de Dairyland Stewardship Council, die – zoals u weet – in 2013 is opgericht. Daarover kom ik straks nog te spreken. Eerst iets over de moeizame verhouding tussen melkveehouders en natuur aan het eind van de 20ste en begin van de 21ste eeuw. Of beter gezegd: de moeizame relatie tussen boeren en het natuurbeleid. We hadden op dat moment een kleine dertig jaar overheidsbeleid voor agrarisch natuurbeheer achter de rug. De samenleving had vele miljoenen geïnvesteerd en boeren en burgers richtten meer dan honderd agrarische natuurverenigingen op en deden hun best er wat van te maken. Maar na 30 jaar moesten we de ontluisterende balans opmaken: De biodiversiteit bleef teruglopen; onderzoekers bleven genadeloos wijzen op het gebrek aan resultaat; de overheid had steeds minder trek om er geld in te stoppen en de boeren waren de ambtelijke bureaucratie en controlezucht meer dan beu. Het was duidelijk: een compleet nieuwe aanpak was nodig om de relatie tussen landbouw en biodiversiteit te herstellen.

Doel en opzet Dairyland Stewardship Council (DSC)

Dairyland Stewardship Council (DSC) richt zich op de bescherming van natuur en landschap in melkveehouderij gebieden. DSC is een zusterorganisatie van MSC en FSC die zich respectievelijk richten op bescherming van de zee en het bos. Traditionele melkveelandschappen zijn belangrijke dragers van natuurwaarden, landschapswaarden en cultuurhistorie. De typische melkveelandschappen zijn in een eeuwenlang proces geleidelijk ontwikkeld in een interactie tussen mens, dier en omgeving.

In veel gebieden staan melkveelandschappen onder druk van urbanisatie en infrastructuur. De grootste bedreiging komt vanuit de melkveesector zelf. De lage rendementen dwingen melkveehouders tot intensieve productie. Deze zet de waarden van deze landschappen zoals natuur en cultuurhistorie onder druk.

In 2013 is het zogenaamde Dairyland Stewardship Council, DSC opgericht. DSC heeft als doelstelling het verantwoord beheren van melkveelandschappen. DSC stelt daarvoor wereldwijd standaarden op, waaraan een keurmerk is gekoppeld. Als melkveehouders zich aan de DSC standaarden houden, wordt hun zuivelproductie gecertificeerd. Hiermee onderscheiden deze veehouders zich in de markt hetgeen in praktijk een duidelijke meerwaarde voor hun melk oplevert. Onafhankelijke controleurs zien internationaal toe op naleving van de regels.

In Nederland wordt momenteel 500 duizend hectare landbouwgrond gebruikt volgens de standaarden van DSC Nederland. Een belangrijk onderdeel van de standaard is dat op 10% van het areaal van een deelnemende melkveehouderij duurzaam landbeheer plaatsvindt gericht op biodiversiteit. Voor heel Nederland gaat het daarbij om circa 50.000 hectare. Deze grond dooradert het weidelandschap, is natuurvriendelijk ingericht en wordt beheerd door melkveehouders.

Kerncijfers DSC

- Organisatie opgericht in 2013
- Richt zich op verantwoord beheer van melkveelandschappen
- Bewaakt de balans tussen sociale, ecologische en economische doelen
- Actief in 75 landen
- In Nederland zijn de voorwaarden regionaal uitgewerkt per landschap tot een aantal robuuste voorwaarden
- 3.000 Nederlandse melkveehouders hebben DSC certificaat (2032)
- Samen beheren ze 50% van het Nederlandse melkveelandschap
- 10 procent daarvan, ruim 50.000 ha, wordt gericht op biodiversiteit beheerd

DSC Nederland is onderdeel van wereldwijde organisatie Global DSC. Internationaal is DSC daarmee bekend en zo weet men over de grens wat zuivel met het DSC keurmerk is. Dit is voor Nederland in het bijzonder van belang omdat het merendeel van de zuivelproducten wordt geëxporteerd.

Nederland zelf is per landsdeel onderverdeeld, zodat regionaal maatwerk kan worden geleverd ten aanzien van natuur en aanvullende of afwijkende eisen kunnen worden gesteld. In veenweidegebieden wordt bijvoorbeeld een ander type natuur nagestreefd dan in kleinschalige zandlandschappen.

Onafhankelijke controleurs zien toe op de naleving. Daartoe zijn vaste procedures opgesteld. Ieder jaar wordt een lijst opgesteld met DSC certificaathouders per landsdeel en op internet geplaatst. Dit werkt heel transparant. In de beginjaren is een aantal malen stevig opgetreden en heeft een aantal boeren de DSC status verloren, omdat zij bewust over de schreef gingen. De voorwaarden van DSC zijn duidelijk, simpel en niet voor meervoudige interpretatie vatbaar.

Overheidssturing

Marktsturing

Ik verklap natuurlijk geen geheim als ik zeg dat landbouw en natuur een lastige relatie hebben. Immers de essentie van de landbouw is het doelbewust en stelselmatig bevoordelen van één of hooguit een paar planten- of diersoorten. En dan het liefst nog zo eenvormig mogelijk, want dat werkt het prettigst en verkoopt het best.

De essentie van natuur staat daar haaks op. In de natuur vindt een continue strijd plaats ('struggle for life') tussen organismen om voedingsstoffen, water, zonlicht en ruimte. Tijdens miljoenen jaren evolutie hebben die organismen daar verschillende strategieën voor ontwikkeld, waardoor een grote rijkdom aan soorten en ecosystemen is ontstaan.

Het is echter te simpel om de verhouding tussen landbouw en natuur te beschrijven met de tegenstelling tussen (agro-)eenvormigheid en (bio-)diversiteit. Zoals we ons maar al te goed bewust zijn wordt de landbouw gedragen door natuurlijke processen en heeft zij de bijbehorende diversiteit hard nodig. In het begin van deze eeuw is daarvoor de term 'functionele agrobiodiversiteit' gemunt.

Voorbeelden van die noodzakelijke biodiversiteit zijn de soorten en ecosystemen die zorgen voor een gezond bodemleven; de natuurlijke vijanden die ons helpen in de voortdurende strijd tegen ziekten en plagen; de bijen en andere insecten die nodig zijn voor bevruchting en – niet in de laatste plaats – de rijkdom aan genetische variatie voor het veredelen van planten en dieren.

Omgekeerd draagt landbouw ook bij aan biodiversiteit. Niet alleen hebben de Nederlanders hun eigen land geschapen, ook een groot deel van de hier aanwezige biodiversiteit is te danken aan de eeuwenlange interactie tussen mens en natuur. Mede daardoor kenmerkt Nederland zich door een grote variëteit aan cultuurlandschappen. De biodiversiteit, de rijkdom aan soorten en ecosystemen, was groot dankzij een groot aantal gradiënten in het cultuurlandschap (nat-droog, zoet-zout, hoog-laag, zon-schaduw, open-opgaande beplanting).

Dames en heren,

Met enige nadruk zeg ik 'was', want halverwege de vorige eeuw, bleek dat de biodiversiteit op het platteland in een snel tempo aan het afnemen was. De aantallen van karakteristieke soorten zoals de veldleeuwerik en de grutto namen in rap tempo af, terwijl sommige soorten, zoals de kemphaan, nagenoeg verdwenen. Die snelle afname was het gevolg van een ontwikkeling die zich al een eeuw eerder had ingezet.

De ambitie om het agrarische productieproces en daarmee ook het product te beheersen heeft ons, zoals u weet veel gebracht. Dankzij kunstmest, mechanisatie en veredeling: slaagden we er in Nederland de laatste vijftig jaar van de vorige eeuw in om de opbrengst per hectare te verdrievoudigen. In de afgelopen dertig jaar zijn we er – dankzij forse investeringen in onderzoek, onderwijs en voorlichting – in geslaagd om de agrarische productie wereldwijd te verdubbelen.

Een biodiverse én hoogproductieve landbouw

DSC zet in op schone hoogproductieve landbouw. In haar filosofie leidt hoogproductieve landbouw tot minder ruimtebeslag voor voedselproductie. Daarmee ontstaat er ruimte voor natuur. Dit geldt zowel voor Nederland als daarbuiten, omdat efficiënt wordt omgesprongen met beschikbare grondstoffen.

Het landschap dat is ontstaan, is een mal van groenblauwe dooradering met daarbinnen een contramal van zeer hoogproductieve landbouwgrond. Op de vierkante meter zijn landbouw en natuur gescheiden, maar op bedrijfsniveau en gebiedsniveau blijven ze verbonden. De intensivering en rationalisering in de kernen van de landbouwpercelen maakt de extensivering aan de randen en op overhoeken mogelijk.

Een DSC landschap bestaat uit hoogproductieve landbouwpercelen die fijnmazig worden dooraderd door bosjes, bloemrijke slootkanten, plas-dras gebieden, singels, houtwallen en/of hooilandjes. Het netwerk van natuur op boerenland wordt aangevuld en versterkt met wegbermen, dijken en oevers van waterlopen die ook ecologisch worden beheerd.

Ten opzichte van 20 jaar geleden en zeker 50 jaar geleden zijn de landbouwpercelen nu een stuk groter en daarmee makkelijker te bewerken. De

economische maar ook ecologische efficiëntie van de productie is daarmee flink verbeterd. Nieuwe technologie en kennis die de productiviteit en duurzaamheid van de voedselproductie verbeteren kregen een nieuwe impuls door deze aanpak.

Hoogproductieve, duurzame agrarische productie is essentieel voor het voeden van de groeiende wereldbevolking. De DSC-aanpak heeft als groot voordeel dat het zowel de biodiversiteit als de voedselvoorziening tegelijkertijd versterkt. De contradictie wordt weggenomen. Biodiversiteit maakt een integraal onderdeel uit van de voedselvoorziening. Zowel bij de productie van het voedsel, als bij de waardetoekenning in de markt.

Op het areaal bestemd voor biodiversiteit per bedrijf is de productie met ongeveer een derde verminderd. Het gaat echter vaak om landbouwkundig minder productieve gronden, zodat het productieverlies in tonnen mee valt. Bovendien profiteert het hele bedrijf van het positief effect van natuur op het herstellend vermogen van de grond en van de natuurlijke plaagbestrijding.

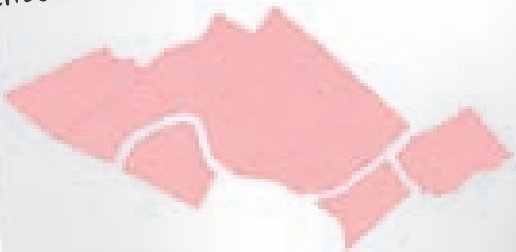
De daling in productiviteit wordt in de praktijk ruimschoots gecompenseerd door de extra toegevoegde waarde (meerprijs) van DSC-melk die incidenteel tot wel 15 procent kan oplopen.

Ontwikkelingen in het agrarisch cultuurlandschap

In de periode van 1920 tot 2030 is het groenblauwe raamwerk sterk veranderd. Rond 1920 was alle grond in gebruik als extensief grasland en hooiland. Door de introductie van kunstmest, ontwatering en de opkomst van tractoren werden percelen steeds eerder gemaaid, werden kruiden teruggedrongen en ontstond rond 2010 een monotone zee van Engels raaigras. Rond 2030 is 10% van het areaal weer in beheer als kruidenrijk hooiland.

Hieronder is voor een 'gewoon' melkveebedrijf weergegeven hoe de natuurwaarden zich hebben ontwikkeld. In de loop van de tijd is het landgebruik intensiever geworden en zijn natuurwaarden verdwenen of hebben zich teruggetrokken aan de perceelsranden. Onder invloed van DSC certificering is de groenblauwe dooradering toegenomen.

2010 Nagenoeg alle biodiversiteit uit het gebied verdwenen. Gebruik bestaat vooral uit intensief hoogproductief grasland.

2030 10% van het gebied wordt biodivers beheerd. Dit gebied is fijnmazig dooraderd met slootkantenbeheer en kruidenrijke grasstroken.

1920 alle grond wordt gebruikt als extensief hooiland en bloemrijk grasland

1960 huiskavel van boer \times wordt intensiever gebruikt; hooiland verdwijnt langzaam maar zeker

1980 gronden worden steeds meer bemest en intensiever gebruikt. Biodiversiteit gaat verder achteruit. Alleen kleine percelen van boeren op afstand kennen nog extensief grasland

Slimme technieken hebben het mogelijk gemaakt om tegelijkertijd de impact van de landbouw op de omgeving te halveren. Als ik vertel dat er in mijn jeugd zwemwater soms zoveel meststoffen bevatte dat je er vanwege de algenbloei niet mocht zwemmen, kijken mijn kleinkinderen me zeer verbaasd aan. En als ik vertel dat mijn opa in zijn jonge jaren een paar weken in het ziekenhuis heeft gelegen omdat hij een giftig bestrijdingsmiddel had ingeademd, denken ze dat ik ze voor de gek hou.

Het was ons in het eerste decennium van deze eeuw dus gelukt om intensieve agrarische productie te combineren met een minimale impact op het milieu. En nog steeds boeken we op dit terrein meetbare progressie. Maar wat ons destijds nog niet was gelukt, was het maken van die andere essentiële combinatie: intensieve agrarische productie met rijke biodiversiteit.

Want de homogenisering van teelt en landbouwproduct ging ten koste van de diversiteit aan soorten, ecosystemen en landschappen. Mechanisering vergde schaalvergroting van akkers en weiden, waardoor de oorspronkelijke afscheidingen in de vorm van houtwallen, bosjes en singels verdwenen. En met hen ook de stand- en schuilplaatsen van insecten, kleine zoogdieren en bijzondere planten.

De bodems werden diepgeploegd en geëgaliseerd, waardoor hoog-laag gradiënten verdwenen. Sloten en beken werden recht getrokken en ook de waterhuishouding werd aangepakt waardoor natdroog en zoet-zout gradiënten grotendeels verloren gingen. In vrij korte tijd – een halve eeuw – werd de landschappelijke en biologische variatie van het platteland in Nederland geofferd op het altaar van de vooruitgang. Het fijnmazige netwerk van groene en blauwe aderen tussen de akkers en weilanden verdween weliswaar niet, maar werd een stuk ijler. En de biodiversiteit duikelde omlaag.

Overigens niet over de hele linie. Een aantal soorten ging hard achteruit, maar andere soorten, zoals de grauwe gans, hadden juist baat bij de intensivering en schaalvergroting. Ook bepaalde plantensoorten namen toe in aantal en geografische spreiding. Er ontstond een type biodiversiteit dat ecologen indertijd wel omschreven als McNature; grote aantallen van een beperkt aantal soorten.

Dames en heren,

Het zal u duidelijk zijn dat biodiversiteit een belangrijk onderwerp was toen rond 2011 de conclusie steeds breder werd getrokken dat de aanpak van agrarisch natuurbeheer had gefaald. En terwijl de overheid zich terugtrok en boeren er de brui aan gaven, begon het bedrijfsleven zich te roeren. Zij zagen dat het behoud en de verbetering van biodiversiteit en landschap in de markt steeds meer een issue werd. Retailers als Ahold en Tesco en concerns als Unilever begonnen hun toeleveranciers aan te spreken op dit onderwerp. Het gevolg was dat LTO en de zuivelindustrie, samenwerkend in de 'Duurzame Zuivelketen' dit onderwerp agendeerden en de eerste zuivelcoöperatie het voorzichtig een plek(je) gaf in haar kwaliteitssysteem. En zo begon in 2011 de kanteling: niet langer de overheid, maar de retail en de voedingsmiddelenindustrie werden de motor van ontwikkeling van biodiversiteit en landschap op agrarische bedrijven. FSC voor duurzaam hout en MSC voor duurzame vis vormden de inspirerende voorbeelden. Ook daar creëerden NGO's en bedrijfsleven gezamenlijk een nieuwe succesvolle duurzame marktbeving. En zo kwamen we te spreken over een DSC, een Dairyland Stewardship Council. De DSC, zoals we hem nu kennen, was oorspronkelijk een initiatief vanuit de markt.

Unilever haalde het Wereldnatuurfonds erbij, want eerder hadden die twee organisaties samen de Marine Stewardship Council (MSC) ontwikkeld voor duurzame visserij. Beide organisaties waren ook betrokken bij de Ronde Tafels voor Duurzame Soja en Palmolie. Enkele vooruitstrevende LTO-bestuurders zagen de kans en sloten zich, aanvankelijk op persoonlijke titel aan bij het initiatief.

Ik herinner me nog dat we met zijn allen werden uitgenodigd op Kasteel Groeneveld in Baarn om te praten over de criteria waaraan zo'n Dairyland Stewardship Council zou moeten voldoen. We gingen van start met het onderwerp behoud en verfraaiing van het landschap en verbetering van de biodiversiteit, want dat was destijds de grote urgente kwestie. Dierenwelzijn, milieu en klimaat kwamen uiteraard ook ter sprake, maar aan die onderwerpen werd destijds door bedrijfsleven en overheid al volop gewerkt, zodat besloten werd van start te gaan met biodiversiteit en landschap.

Vanuit onze kant, ik was toen actief binnen LTO, vakgroep Melkveehouderij, heb ik ingebracht dat het bij duurzaamheid niet alleen gaat om dierenwelzijn en biodiversiteit, maar ook om sociale en economische aspecten. Dat betekent dat het DSC-keurmerk zich ook zou moeten vertalen in een redelijke melkprijs en een fatsoenlijk inkomen voor de melkveehouder. Daar was iedereen het mee eens. Het ging tenslotte niet alleen om 'planet', maar ook om 'people' en 'profit'. Of beter 'prosperity', zoals we het tegenwoordig noemen.

Simpele robuuste beheersvoorwaarden

In beginsel gelden voor de tien procent die melkveehouders moeten reserveren voor biodiversiteit de volgende simpele, robuuste voorwaarden:

- Geen bestrijdingsmiddelen
- Geen kunstmest
- Geen drijfmest
- Ruwe stalmest of weidemest is toegestaan
- In het broedseizoen (tussen 15 maart en 15 juni) heerst er rust in verband met broedvogels en kuikens; dan wordt er niet beweid en niet gemaaid
- Continuïteit van beheer.

Deze aanpak leidt tot voedselarme omstandigheden, geen milieuvreemde stoffen én continuïteit van beheer.

Het merendeel van het areaal voor biodiversiteit bestaat in de praktijk uit schraal, kruidenrijk grasland, vergelijkbaar met ouderwets hooiland. Dit vormt de plantaardige basis voor een diversiteit aan leven, bestaande uit insecten, vlinders, bodemleven. Daarvan profiteert weer de rest van de voedselketen.

Voor de boer is deze biotoop makkelijk te beheren. Het vrijkomende materiaal kan hij nog goed gebruiken als ruwvoer of eventueel als strooisel. Dergelijk ruwvoer is gewenst voor structuur in het rantsoen.

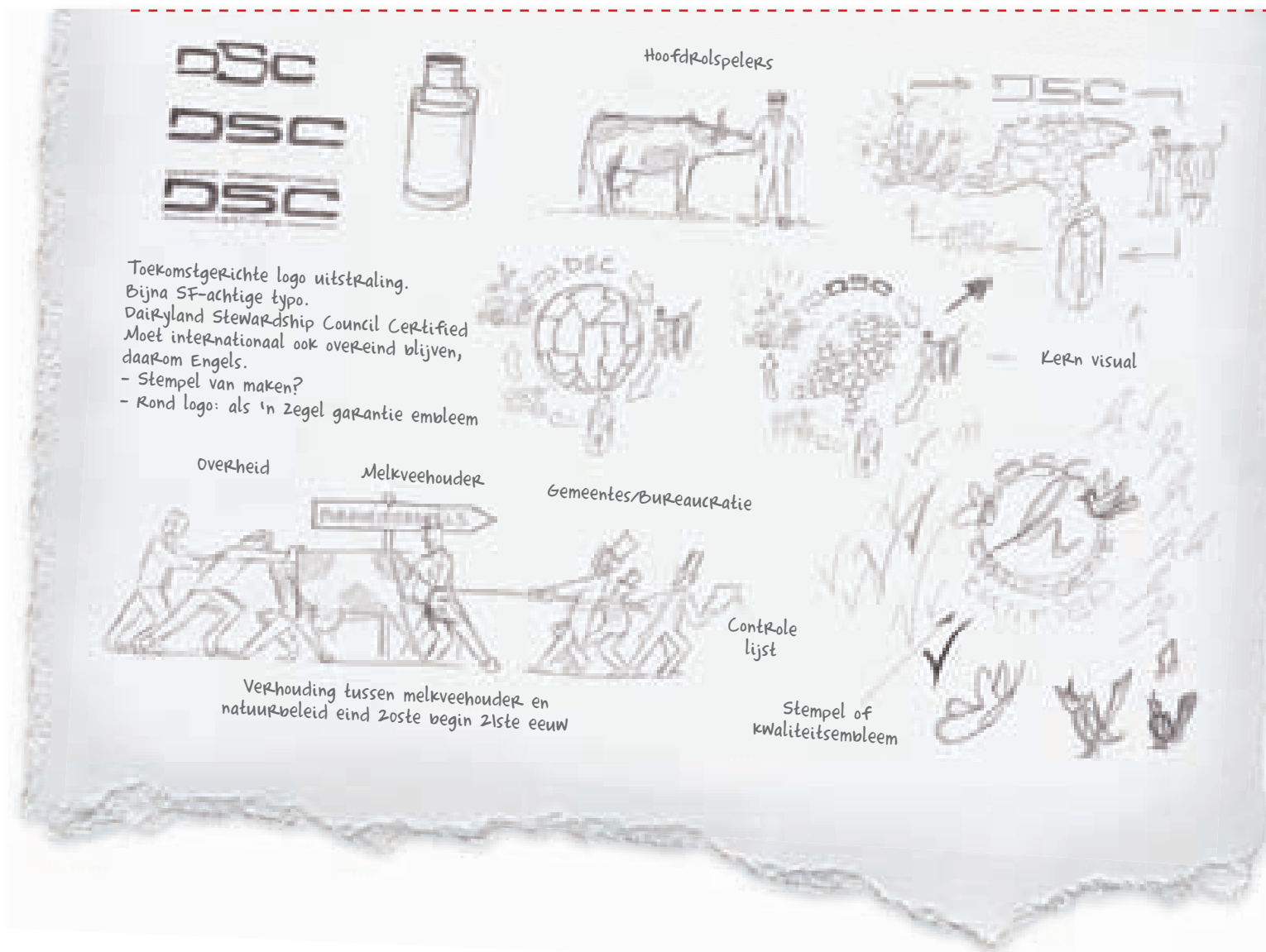
Boeren waren aanvankelijk bang voor onkruiden in het land. Echter soorten die voorkomen in schrale graslanden kunnen niet concurreren met moderne grassen in voedselrijke zones. In de praktijk zijn beide goed te scheiden.

Op randen en op plekken waar de boer moeilijk met machines bij kan, zoals plas-dras zones en rietzones ontstaat spontane opslag van bomen en struiken. Ook dat levert op termijn strooisel op. Dit krijgt steeds meer waarde in de vrijloopstallen die in de afgelopen 20 jaar zijn opgekomen.

Regionaal worden, in overleg met boeren, specifieke aanvullende maatregelen genomen. Slimme maatregelen in samenspraak met vrijwilligers. Bijvoorbeeld het laten staan van graanranden in de winter; het vrijmaken van plotjes voor leeuweriken; het uitrasteren van nesten van kiekendieven; maaitrappen in weidevogelgebieden en schrikdraad rondom hotspots van weidevogels tegen vossen.

Bij voorkeur wordt aangesloten bij regionale cultuurhistorische landschapswaarden. In open gebieden wordt opslag van beplanting voorkomen. In het Coulisselandschap wordt waar mogelijk juist beplanting aangebracht op plekken waar het de boer niet in de weg staat.

In veel gevallen was het zo dat regionale ANV's een rol hebben gespeeld bij het op stellen van het DSC-plan en het ter beschikking stellen van plantmateriaal en het regelen van vrijwilligers.

In eerste instantie werden, zoals gebruikelijk een aantal principes vastgelegd voor duurzame melkveehouderij. Een aantal plechtige geloften, waaraan deelnemende bedrijven zich zullen houden. In eerste instantie vond ik dat eigenlijk een beetje verbodige exercitie; een soort duurzame padvindingsbelofte. Maar gaandeweg ontdekte ik dat ook platitudes hun nut kunnen hebben.

In de voorloper van de DSC zaten we met zeer uiteenlopende partijen om de tafel, allemaal met hun eigen belangen en hun eigen ideeën over wat een duurzame melkveehouderij in zou moeten houden. Met elkaar praten over principes leidt ertoe dat er toch een soort eenheid ontstaat, een gemeenschappelijk kader, een gemeenschappelijke taal. Het maakt het mogelijk om vanuit hele verschillende gezichtspunten te komen tot een gezamenlijk ontwerp, in dit geval van een certificeringssysteem.

Het vervolg van het traject is bekend. Op basis van de principes, die uiteindelijk internationaal zijn overgenomen door de belangrijkste zuivellanden, is voor de Nederlandse melkveehouderij een certificeringssysteem ontwikkeld. Dat certificeringssysteem, dat begon met principes voor biodiversiteit en landschap, omvat inmiddels principes voor alle maatschappelijk relevante duurzaamheidsthema's. De principes zijn vertaald in transparante voorwaarden waaraan een melkveehouder moet voldoen om het DSC-certificaat te verwerven.

Het certificaat wordt verleend door DSC. Die organisatie controleert ook of de melkveehouder zich aan de voorwaarden houdt via inspecties en audits. Het certificeringssysteem en de naleving ervan worden op gezette tijden getoetst door een speciale commissie van de Stichting Milieukeur.

Dames en heren,

Een van de effecten van de discussies over het DSC-certificaat was de oprichting van Dairyland Stewardship Council, waarvan ik toen directeur werd. Nu ik inmiddels bijna ex-directeur ben wil ik graag ingaan op wat het eerste en in mijn ogen natuurlijk belangrijkste onderdeel van het DSC-certificaat is en dat is behoud en versterking van biodiversiteit, natuurwaarden en landschap

We hebben er indertijd lang over nagedacht hoe je dat principe het beste kunt operationaliseren. Met name bij de milieu- en natuurbeweging bestond een sterke neiging om natuurdoelen te formuleren, liefst kwantificeerbare doelen, zoals het aantal uitvliegende grutto's. Indertijd circuleerden zelfs lijsten met tientallen soorten planten en dieren als indicator voor agrarische natuur.

Rond 2010 tekende zich echter een trendbreuk af. Veel Nederlanders hadden het een beetje gehad met 'knutselnatuur', waarbij natuurbeheerders uit alle macht en tegen hoge beheerskosten probeerden om oorspronkelijke cultuurlandschappen te herscheppen. Niet alleen kostte het veel geld; veel mensen begrepen ook niet waarom het bos waar zij zoveel plezier aan beleefden, moest wijken voor kale stuifduinen met hier en daar een boom.

Die ontwikkeling in het denken over natuur werd – het moet gezegd – ook een handje geholpen door de grote bezuinigen op natuurbeleid die de toenmalige staatssecretaris Henk Bleker als lid van het kabinet Rutte-I doorvoerde. De budgetten van de natuurbeherende instanties werden vrijwel gehalveerd, waardoor 'niets doen' ineens een serieuze optie werd. Laat de natuur zijn gang gaan, werd de leidraad.

Uiteindelijk hebben we besloten om het principe van behoud en versterking van natuurwaarden te operationaliseren aan de hand van een aantal tamelijk eenvoudige uitgangspunten en regels, zoals die nu nog steeds gelden. Om te beginnen werd het aan de boer zelf overgelaten welke delen van zijn land hij wil bestemmen voor natuur. Het enige criterium is dat het tien procent van zijn areaal beslaat.

Perceelsranden en sloten liggen natuurlijk erg voor de hand, maar het mag ook een stukje land zijn dat onhandig ligt of dat lastig te bewerken is, bijvoorbeeld omdat het drassig is, of een ongelukkige vorm heeft. We beseften dat het juist de randen, gradiënten en overgangen zijn die voor de biodiversiteit het meest en voor de boer het minst interessant zijn. En inderdaad zo blijkt het te werken. De boeren kiezen als vanzelf de beste en mooiste plekjes voor natuurontwikkeling.

Wat het beheer van die gebiedjes betreft, wilden we de boeren ook zo veel mogelijk vrij laten. Er zijn slechts een paar voorwaarden waar hij aan moet voldoen. Simpel maar robuust: geen kunstmest en drijfmest, hooguit een beetje vaste mest; geen diepe of kerende grondbewerking en van half maart tot half juni geen enkele bewerking om flora en fauna een kans te geven.

We zijn inmiddels twintig jaar verder en het landschap is al enorm veranderd. Waar mensen vroeger klaagden over de saaie biljartlakens van Engels raaigras en de al even saaie maïsopstanden is er nu niets dan lof van fietsers, wandelaars en andere recreanten. Vroegere heggen, hagen en houtwallen zijn in hun oorspronkelijke staat teruggebracht en vele honderden kilometers nieuwe natuurlijke perceelsgrenzen zijn erbij gekomen. Hooilanden en geriefbosjes bieden struinnatuur voor jong en oud, maar ook een schuil- of standplaats

voor planten en dieren. Er valt kortom veel te beleven op het platteland, ook voor biologen en ecologen.

Tegelijkertijd – eigenlijk is dat te mooi om waar te zijn, dames en heren – zijn de opbrengsten in ton per hectare groter geworden. Was 20 jaar geleden 13 ton droge stof per jaar het gemiddelde; bij onze leden/melkveehouders ligt dat nu op 15 ton per hectare. Als je ervan uitgaat dat tien procent van het areaal uit productie is genomen, is dat gemiddelde op de echte productiegrond zelfs 17 ton per hectare. En eigenlijk is die 10% niet echt uit productie genomen. Er komt nog structuur- en kruidenrijk hooi vanaf dat gebruikt wordt als voer of strooisel in vrijloopstallen. Maar ook wordt maaisel en snoeisel gebruikt voor de productie van duurzame energie. Onze ambitie was indertijd om natuurwaarden te combineren met een hoge productie. Dat is dus aardig gelukt. Voor een deel is de verhoging te danken aan nog nauwkeuriger graslandbeheer, mogelijk gemaakt door slimme technieken. Voor een deel is die hogere opbrengst echter ook te danken aan de groenblauwe dooradering zelf. De perceelsranden, natuurlijke oevers, bosjes en hooilanden blijken een goede stimulans voor een gezond bodemleven. Niet alleen ter plekke maar ook in de aangrenzende percelen. Ook vormen ze een schuil- of standplaats voor natuurlijke plaagbestrijders.

DSC in praktijk:

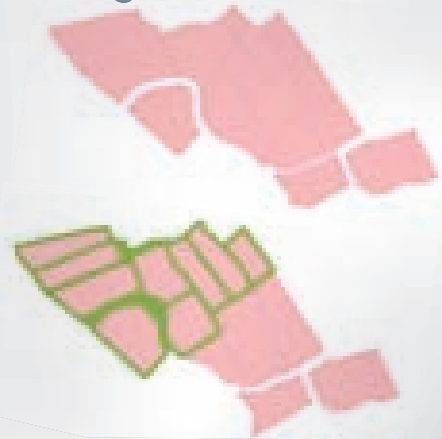
- Gemiddelde Nederlandse melkveehouderij heeft circa 100 ha en 150 koeien;
- Op 10% van de grond, dus 10 ha is ruimte voor biodiversiteit;
- De boer is vrij deze te positioneren. Dat biedt flexibiliteit en eigen inbreng.
- De 10% wordt vastgelegd in een bedrijfsnatuurplan dat in samenspraak met agro-ecologisch deskundige wordt opgesteld. Geaccrediteerde Agrarische Natuurverenigingen hebben deze rol voortvarend opgepakt. De boer heeft zelf steeds het laatste woord bij de vaststelling van het plan.
- In praktijk kiezen boeren plekken aan rand van percelen, sloten, slootkanten, overhoeken, bosjes of kleine lastig te bewerken percelen.
- Dat zijn vaak de mooiste, want meest diverse, plekken voor de biodiversiteit.
- Bijna automatisch ontstaan hierdoor ook verbindingen tussen percelen.

Figuur 1 – Kleiweide. Geert de Groot boert in het kleiweide gebied en heeft gekozen voor brede randen rondom de percelen. Het wordt beheerd als hooiland. Daarnaast heeft hij enkele lastig te bewerken hoeken hetzelfde beheer gegeven. Hiermee ontstaat achter in zijn land een mooi raamwerk waar zowel planten als weidevogels van profiteren.

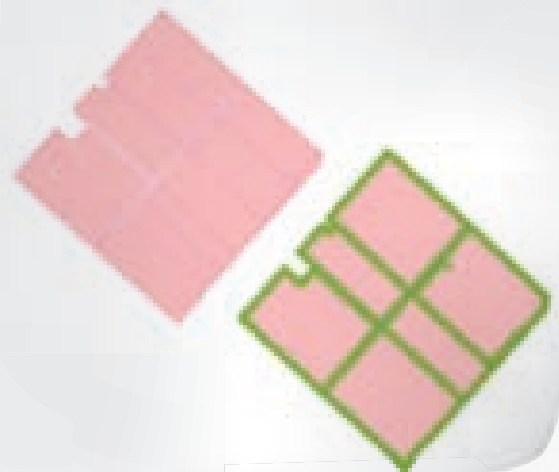
Figuur 2 – Droogmakerij. Het bedrijf van Kees Polderboer heeft een aantal percelen samengevoegd en deze zijn omzoomd door brede randen met akkerranden en grasranden. Het beheer is voornamelijk botanisch en de randen worden gebruikt bij de oogst om met machines overheen te rijden. Dit voorkomt verdichting. Hij heeft met name de kopakkers en randen aangewezen voor biodiversiteit.

Figuur 3 – Veenweide. Michiel Veenstra is melkveehouder in het veenweide gebied. Bijna 5% van zijn oppervlakte bestaat uit sloten. Hij heeft overal bloemrijke slootkanten. Enkele heel smalle percelen bestaan zo in hun geheel uit hooiland.

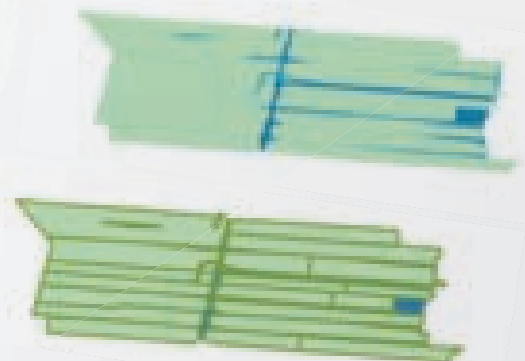
Figuur 1 Kleiweide

Figuur 2 Droogmakerij

Figuur 3 veenweide

Een bijkomend voordeel is dat het strooisel uit natuur in de stal wordt gebruikt of gecomposteerd. Decennialang hadden de geriefbosjes geen functie op de boerderij, maar nu fungeren ze als leverancier van strooisel. In feite is er weer een kringloop tot stand gekomen van de landschapselementen naar de moderne vrijloopstal en van daaruit naar de hoogproductieve gronden, waar het met mest verrijkte strooisel de bodemvruchtbaarheid – en dan vooral het organisch stofgehalte – op peil houdt.

Kerngedachte van de DSC-benadering is dus dat op bedrijfsniveau intensief en extensief grondbeheer worden verweven. Efficiënt beheerde zeer hoogproductieve percelen, omgeven door en afgewisseld met natuur in de vorm van bonte bermen, bloemrijke randen, natuurvriendelijke oevers, hooilandjes, geriefbosjes en plas-dras gebiedjes. Samen een fijnmazig ecologisch netwerk dat weliswaar in agrarisch productiegebied ligt, maar ook weer verbonden is met de Ecologische Hoofdstructuur.

Dames en heren,

Daarmee kom ik op de rol van onze organisatie. De Dairyland Stewardship Council oftewel DSC is in een onafhankelijke organisatie die de verbinding tot stand brengt tussen individuele melkveehouders en marktpartijen. Wij zorgen voor de certificering en de borging daarvan. We zijn een non-profit organisatie die nauw samenwerkt met agrarische natuurverenigingen. Die verenigingen zijn de afgelopen jaren sterk geprofessionaliseerd. Zij vormen onze natuurlijke partner als het gaat om kennisontwikkeling, advisering en uitvoering. De ecologen van deze verenigingen helpen hun leden bijvoorbeeld met het opstellen van een bedrijfsnatuurplan, een van de DSC-voorwaarden. Daarbij zoeken ze ook naar mogelijke koppelingen – verbindingszones – met natuurgebieden bij andere melkveehouders.

Een andere taak is onderhoud en beheer van de gebieden. In principe ligt dat bij de boer zelf, maar veel gespecialiseerde en grotere melkveebedrijven besteden dit uit aan de regionale agrarische natuurvereniging. Die verzorgt dan, tegen betaling, het onderhoud in opdracht van de melkveehouder conform onze richtlijnen. Veel verenigingen hebben voor dit werk professionele werkploegen die doorgaans bestaan uit melkveehouders met een kleiner bedrijf die hiermee neveninkomsten genereren. Ook organiseren de agrarische natuurverenigingen, samen met andere lokale en regionale natuurorganisaties vrijwilligersdagen. Dan kost het de melkveehouder alleen koffie, brood en aan het eind van de dag een biertje. Veel boeren werken zo samen met vrijwilligers en maken er een feestelijk dagje van. Op deze manier worden burgers intensief betrokken bij zowel de natuur als de landbouw.

Deelnemende melkveehouders hebben gemerkt dat het DSC-certificaat niet alleen in de markt een plus oplevert, maar ook in de samenleving. Omwonenden zijn over het algemeen erg enthousiast, terwijl gemeenten zich zeer behulpzaam tonen voor boeren met een DSC-certificaat die een vergunning willen aanpassen.

In de begintijd van het DSC-certificaat aarzelden veel melkveehouders om een certificaat aan te vragen. Men zag op tegen de hoeveelheid papierwerk die dat met zich meebracht – dat viel in de praktijk overigens erg mee. En men vreesde voor zijn inkomen. Tien procent van je areaal uit productie nemen is natuurlijk niet niks. De opbrengst aan gras en kruiden is weliswaar niet nul, maar wel een heel stuk minder dan wanneer je zes of zeven sneden raaigras per jaar kunt binnenhalen. In de praktijk valt die extensivering wel mee: veel melkveehouders bleken al een aardig eind in de richting te zitten als je de oppervlakte van de sloorkanten meetelt. Door perceelsranden te verbreden en lastig te bewerken stukken grond minder intensief te bewerken kwamen veel bedrijven al snel op het streefgetal van tien procent zonder dat ze evenredig moesten inleveren aan opbrengst.

Werkwijze bedrijfsnatuurplannen

Voor elk boerenbedrijf dat een DSC-certificaat wil, wordt een bedrijfsnatuurplan vastgelegd. Dit wordt regelmatig gecontroleerd. Het bedrijfsnatuurplan wordt in enkele keukentafelgesprekken met een agro-ecoloog opgesteld. Vaak zijn het professionele, geaccrediteerde Agrarische Natuurverenigingen die het opstellen en actualiseren van de bedrijfsnatuurplannen verzorgen. Uiteindelijk beslist de boer zelf welke gronden hij aanwijst voor natuur.

Een bedrijfsnatuurplan is vergelijkbaar met een plan dat wordt ingediend bij de aanvraag voor een landgoederenstatus. Elke vijf jaar wordt het geëvalueerd en zonodig bijgesteld. Bij uitbreiding met meer dan tien hectare is het bedrijf verplicht om een nieuw bedrijfsnatuurplan op te stellen.

Met regionale subsidies is in de beginperiode ook bewust ingezet op fysieke maatregelen om diversiteit van biotopen te creëren. Bijvoorbeeld door het aanbrengen van hoogteverschillen, geleidelijk aflopende slootkanten, nat-droog gradiënten en geleidelijke overgang van open naar opgaande beplanting.

Regelmatig wordt een schouw gehouden samen met regionale natuurverenigingen om te kijken hoe de natuur zich ontwikkelt. Vanaf de start van DSC is steeds veel aandacht besteedt aan monitoring en is een link gelegd met wetenschappelijk onderzoek om de effectiviteit van maatregelen te meten, om zo in samenspraak met de boeren te komen tot effectieve maatregelen voor de natuur.

Per boer wordt een monitoringrapport opgesteld met daarin een vergelijking met andere boeren. Sommige boeren maken er een sport van om meer soorten op hun bedrijf te krijgen. DSC kreeg hier ook steeds meer handigheid in. De herkenning van soorten nam toe. In DSC-studiegroepen delen de agrariërs kennis en wisselen zij ervaringen uit.

Een bijkomend voordeel van de toename van de biodiversiteit is de groei van kruiden met medicinale eigenschappen voor het vee. Koeien vreten ze graag en het komt hun gezondheid ten goede, zo blijkt.

Voordelen DSC certificering voor boer

Een boer met een goedgekeurd bedrijfsnatuurplan krijgt een DSC-certificaat. Dat betekent dat zijn melk en andere producten het stempel DSC mogen dragen. Het DSC certificaat heeft in de praktijk bewezen dat het grote voordelen heeft voor de boer.

Op de **markt** krijgen boeren met een DSC certificaat de status van 'preferred supplier'. Het levert de boeren in praktijk gemiddeld enkele centen extra per liter op. In tijden van overschot op de melkmarkt kan DSC-melk incidenteel een meerprijs opbrengen tot wel + 15%. Gecertificeerde producten zijn dan gewilder bij marktpartijen. Als de prijs daalt als gevolg van overschotten draagt het certificaat bij aan een stabiel inkomen.

Ook voor hoogwaardige producten zoals dagverse zuivel levert DSC een premium op. Retailketens profileren zich met DSC-zuivel in hun schappen. En ook enkele grote voedingsmiddelenconcerns die zich onderscheiden op het terrein van duurzaamheid hebben inmiddels bij inkoop van zuivelproducten DSC-certificering als standaard ingevoerd.

Daarnaast zijn er de **fiscale voordelen**. Sinds in 2013 daarover in de Tweede Kamer een motie werd aangenomen, hebben boerenbedrijven met DSC status dezelfde fiscale voorzieningen als landgoederen. De volksvertegenwoordigers gaven aan dat DSC boeren, omdat ze 10% van hun areaal natuurvriendelijk beheren, ook aantoonbaar

een bijdrage leveren aan het in stand houden van biodiversiteit en het landschap en daarvoor een beloning dienen te krijgen.

Ook zijn er **rentevoordelen**. Groene banken willen DSC-boeren graag lenen tegen voordelige rente. De banken kunnen zich hiermee dichtbij huis profileren en groen geld aantrekken. Dit is een nog steeds groeiende markt. DSC boeren kunnen zo enkele tienden van procenten voordeel bedingen.

Een ander, niet formeel voordeel van het DSC-certificaat is dat het veel **goodwill** oplevert bij omwonenden en gemeenten en provincie. Die goodwill vertaalt zich in de praktijk vaak in minder bezwaren en meer medewerking bij het verlenen van vergunningen voor bijvoorbeeld bedrijfsuitbreiding en bouwblok vergroting. De samenleving blijkt DSC-bedrijven meer te gunnen.

Al met al zijn er diverse prikkels voor boeren om deel te nemen aan DSC. Veel boeren laten met trots op hun website en via borden bij hun bedrijf zien dat ze het DSC-certificaat hebben. Op bedrijven met huisverkoop is het DSC-certificaat inmiddels gemeengoed.

Kennisontwikkeling

DSC zet niet alleen in op certificering en marktintroductie, maar ook op kennisontwikkeling en –uitwisseling. Zij ziet dit als een belangrijke voorwaarde voor succes van het concept. DSC werkt hierbij nauw samen met kennis- en ketenpartners uit de sector.

Alleen gemotiveerde melkveehouders met voldoende kennis van zaken zullen succesvol de biodiversiteit op hun bedrijf kunnen vergroten. Het verbeteren van de biodiversiteit is voor hen een nieuwe loot geworden aan hun toch al veelzijdige vakmanschap. Boeren die 'biodiversiteit zien' stemmen hun management er op af. Bijvoorbeeld door greppels vol te zetten met water voor grutto's in het voorjaar of door het aanbrengen van maaitrappen en het laten staan van stroken gras voor kuikens.

De DSC/melkveehouders zien op hun eigen bedrijven dat een ruime groenblauwe dooradering een basisvoorwaarde is voor biodiversiteit. Voor hen is een rijke biodiversiteit op het bedrijf bewijs van goed vakmanschap. Kiekendieven, grutto's, krabbenscheer

en leeuweriken zijn de nieuwe statussymbolen. De kennisontwikkeling en –uitwisseling bestaat uit cursussen, studiegroepen, onderwijspakketten, publicaties in vakbladen en veel activiteit via de sociale media.

Belangrijk bij de kennisuitwisseling is de DSC-database, die niet alleen op sectorniveau de progressie van de biodiversiteit inzichtelijk maakt, maar ook elke DSC-melkveehouder van een passende benchmark voorziet voor de ontwikkeling van de biodiversiteit op het eigen bedrijf. Vanuit de DSC-database krijgt elk deelnemer iedere 5 jaar een rapportage waarbij de ontwikkeling van de biodiversiteit op het eigen bedrijf gespiegeld wordt aan die van de benchmark, bedrijven in de regio en de door de melkveehouder zelf geformuleerde doelstellingen voor het eigen bedrijf. Het rapport bevat ook adviezen op maat voor het verder verbeteren van de biodiversiteit.

Dames en heren,

Toen we begonnen was natuurbeheer een vrijwel exclusief door de overheid gestuurde en gefinancierde zaak. De vergoeding werd toen nog uitgedrukt in termen van 'opbrengstderving' en 'schadevergoeding'. Biodiversiteit en landschap leken geen waarde in zichzelf te hebben. Vanaf het begin vonden we dat geen goed uitgangspunt. We wilden een volledig andere benadering. Niet alleen vanwege het per definitie wisselvallige overheidsbeleid en de enorme bureaucratische rompslomp, en maar ook omdat we vonden en nog steeds vinden dat de kosten van duurzaam produceren verdisconteerd moeten zijn in de prijs van het product en dus uit de markt moeten komen. Biodiversiteit en landschap vertegenwoordigen een waarde en die moet beloond worden.

We weten de uitkomst. In de afgelopen twintig jaar heeft DSC zich ontwikkeld tot hét keurmerk voor duurzame zuivel. De directe afnemers, van kleine kaasfabriek tot voedingsmultinational, zijn graag bereid om daarvoor gemiddeld vijf cent meer per liter te betalen. Bij 15.000 liter per hectare levert dat de boer een vergoeding op van 750 euro. Een

adequate vergoeding die de basis vormt van het succes van DSC.

De afnemers, het winkelbedrijf en de consument hebben het er wel voor over om wat meer te betalen. Ze hebben het landschap immers in korte tijd zien veranderen: mooier, bloemrijker en de terugkeer van vele soorten planten en dieren, waaronder veldleeuwerik, kemphaan en diverse soorten orchideeën. DSC biedt immers de zekerheid dat het gaat om een product, dat is gemaakt volgens strenge criteria voor welzijn van mens en dier en dat bijdraagt aan de verbetering van natuur en landschap.

Inmiddels groeide DSC, na de start in Nederland, uit tot een wereldwijde organisatie. Het concept vindt op alle continenten navolging,, zelfs tot in India, het land van de heilige koe. En in veel landen certificeert DSC inmiddels niet alleen de prestaties op het gebied van biodiversiteit en landschap, maar op een bredere scala aan duurzaamheidscriteria waar vanuit de markt waarde aan wordt toegekend.

Cijfers Dairyland Stewardship Council Nederland

DSC Nederland ziet toe op een sociale en ecologisch verantwoorde productie van zuivel. Via DSC worden belangen van boer, economie en natuur op een evenwichtige manier afgewogen.

- Het marktaandeel van DSC-gecertificeerde zuivel in Nederland is gegroeid van 3% in 2015 via 25% in 2025 tot 61% in 2033.
- De spontane naamsbekendheid van DSC onder de Nederlandse bevolking is 31%. De geholpen bekendheid is 69%. Daarmee is DSC na biologisch het meest bekende zuivelkeurmerk van Nederland
- In Nederland zetten 1183 bedrijven en organisaties zich als partner van DSC Nederland actief in voor het

stimuleren van het gebruik van DSC-zuivel.

- Sinds 2014 ondertekenden 2115 grote bedrijven een convenant met DSC Nederland, waarin zij vastleggen uitsluitend DSC-zuivel en/of landbouwproducten te gebruiken in hun voedingsmiddelen.
- Van de Nederlandse weides is op dit moment 500 duizend hectare DSC -gecertificeerd. Dat is 53% van het totaal van 945 duizend hectare die in beheer is bij melkveehouders. Ruim 3 duizend melkveehouderijen zijn gecertificeerd. Dit is circa 30% van de melkveehouders.

Financiële kengetallen

Nationaal

- 30% van de Nederlandse Melkveeouders beheert inmiddels 10% van zijn areaal ten behoeve van biodiversiteit
- Hiermee is 5% van het melkveelandschap bestemd voor agronatuur
- Het gaat om 50.000 hectare in totaal
- Dit wordt vooral beheerd als extensief grasland, hooiland en akkerranden
- Het gemiddelde saldo per ha is circa 2.000 euro bij intensief gebruik
- Dit zou leiden tot 100 miljoen euro aan gederfde opbrengsten bij gebruik als natuur
- Overheid compenseerde aanvankelijk 100 mln. uit GLB;

- De financiën lopen tegenwoordig via de markt; DSC boeren krijgen gemiddeld 5 cent extra per liter melk. Voor de 7 miljard liter die DSC boeren produceren gaat het om 350 miljoen euro op jaarbasis.
- Bovendien brengt de 10% areaal ook nog strooisel en hooi op.

Gemiddelde Nederlandse melkveehouder in 2030

- Beschikbare grond 100 ha
- 10 ha voor biodiversiteit
- 10 tot 20 duizend euro per bedrijf aan verminderde opbrengst
- Extra opbrengsten uit de markt per DSC bedrijf in orde grootte van 30 tot 60 duizend euro.

Dames en heren,

Nu mijn afscheid daar is, voel ik een zekere weemoed. Het was pionieren en soms vechten tegen de bierkaai van vooroordelen, zowel bij overheden en natuurorganisaties als bij melkveeouders en marktpartijen. Tegelijkertijd ben ik trots op wat we of beter wat jullie, melkveeouders, zuivelverwerkers, retailers en voedingsconcerns hebben bereikt. U allen proficiat met dit DSC-jubileum.

Ik heb er met veel voldoening aan meegewerkt en ik ga, nu ik tijd in overvloed krijg, des te meer genieten van dat fantastische melkvee-landschap dat we samen hebben gecreëerd. De nieuwe fiets die u mij kado hebt gedaan komt daarbij uitstekend van pas. Hartelijk dank en veel succes bij de doorontwikkeling van het Dairyland Stewardship Council.

Ervaringen in de praktijk sinds 2011

De Kemphaan (juni 2018)

Piet van Dijk – Groene Hart

"Mijn schoonzuster werkt als marketingmanager voor een groot voedingsmiddelenbedrijf dat een nieuw hip merk sportdrink in de markt wilde zetten: 'De Kemphaan' - speciaal voor mooie vechters. Nou ... Het schijnt een enorme hit te zijn en wordt veel verkocht in de fitness wereld. Zij zochten een of twee melkveehouders om de zuivel te leveren omdat er bepaalde melkeiwitten moesten worden toegevoegd aan dat drankje. Mijn broer zei dat is wat voor jou met je kemphanen! Wij hebben aanpalend aan het land van het Landschap nog wat laag land liggen. Dat had ik kunnen verkopen voor de natuur maar er

komt goed hooi vandaan. Daar zitten ze nog, kemphanen. Ik heb dat altijd stil gehouden want voor je het weet stikt het van de vogeljongens en mag je er niets meer. Ik heb me toch maar gemeld bij dat bedrijf. Ze zijn toen komen kijken en waren enthousiast. Ze betalen me de dubbele melkprijs op de uitdrukkelijke voorwaarde dat ik ook echt kemphanen op mijn bedrijf heb. Ik ben nu 'preferred supplier' zoals ze dat noemen. Mijn slechtste land is nu eigenlijk mijn beste land geworden. Dat drankje loopt enorm goed. Mijn buurman overweegt nu ook een deel van zijn grond speciaal in te richten voor de kemphaan. Het waterpeil omhoog, 's winters onder water, alleen wat ruwe stalmest en pas in juli voor het eerst maaïen. Die dubbele melkprijs weegt prima op tegen wat minder productie per hectare."

Robuuste verbindingszone over hoogproductief boerenland (november 2013)

Kees de Vries – Oostelijk Flevoland

"Begin van deze eeuw was er telkens discussie over de sterfte van paarden en koeien in de Oostvaardersplassen. Elk jaar aan het einde van de winter was er weer spoeddebat in Den Haag. De kranten stonden bol van ingezonden stukken hierover. Het zou natuurlijk voor de dieren mooi zijn als ze niet opgesloten waren in de Oostvaardersplassen maar echt konden trekken. Maar ja er ligt 25 vierkante kilometer mooi akkerland tussen de Oostvaardersplassen en het Horsterwold en Veluwe. Er moest een robuuste verbinding komen en daarvoor moesten ik en een heel aantal collega's worden uitgekocht. Het dreef de grondprijzen op. De financiële crisis kwam daar doorheen maar er was al grond gekocht en provincie en rijk steggelden verder. Een en al impasse en onzekerheid. Toen hebben we als boeren de koppen bij elkaar gestoken. Kijk die verbinding is eigenlijk vooral nodig in de winterperiode want

in de zomer hebben de dieren voldoende ruimte op de Veluwe of in de Oostvaardersplassen zelf. Met wat goede wil was er qua bouwplan best een zone vrij te ruimen door ons akkerland in de winterdag. Daar mag dan natuurlijk geen wintergewas groeien en elk jaar ligt die net even anders in verband met de vruchtwisseling. We hebben dus over akkerland een flexibele robuuste verbindingszone gerealiseerd. Her en der hebben we een kleine strook laag struweel gemaakt voor dekking en een aantal sloten is voorzien van brede duikers en lage doorgangen maar eigenlijk is alles gewoon productief boerenland gebleven. Elke winter zetten we een dubbele extra hoge stroomdraad langs de zone en zo hebben we ieder jaar een zone vrij van 300 meter breedte en 15 kilometer lang. We hebben hard onderhandeld over een goede vergoeding en afspraken gemaakt dat in de toekomst niet alsnog onze grond wordt afgenomen. Het heeft ons veel goodwill opgeleverd bij de provincie en omgeving. Ik moet ook zeggen dat het een mooi gezicht om die kuddes door het akkerland te zien trekken in voor- en najaar. "

Vinex weidevogelboer (augustus 2015)

Wim Polleboer – IJsseldelta

"Bij Zwolle werd een grote nieuwbouwwijk gerealiseerd. Dat is natuurlijk nog een heel eind van hier maar toch heeft het mij de kans geboden een nieuwe poot onder mijn bedrijf te ontwikkelen. Waar die nieuwbouwwijk kwam, zaten weidevogels en de gemeenteraad wilde dat de natuurwaarden gecompenseerd werden. Ze hebben toen een advertentie gezet met weidevogelboeren gezocht. Ik heb daar op gereageerd en met mij nog enkele anderen. We hebben toen een heel plan uitgedokterd om mijn hele huiskavel van 50 hectare weidevogelvriendelijk in te richten en te beheren. We hebben plas-dras aangelegd met daaromheen een hectare of 10 kruidenrijk grasland. Dat mag ik na 15 juni maaien. De rest van de gronden doe ik in 4 maaitrappen. Afhankelijk van waar de vogels zitten maai ik eerder of later. Mijn vaste vrijwilliger geeft op kaart aan waar de vogels zitten en in overleg met hem stem ik het maaien af. Direct het eerste jaar zag ik al heel veel extra vogels. Niet normaal hoe die plas-dras grutto's aantrekt. Dat

werd nog versterkt door de nieuwe potstal die ik heb laten bouwen en waar ik ruwe stalmest produceer. Ook dat trekt de vogels aan. Inmiddels hebben we op de 50 hectare circa 35 paren grutto's en 20 paar tureluurs. Daarnaast ook veel kieviten. De vergoeding met de gemeente is voor 30 jaar vastgelegd. Dat geeft zekerheid in mijn bedrijfsvoering. Wat ik mooi vind is dat een deel van de vergoeding resultaatafhankelijk is. Als ik het extra goed doe krijg ik een financiële bonus. Met mijn vrijwilliger doe ik er alles aan om de vogelstand zo hoog mogelijk te krijgen. Toen ik hiermee begon was er nog geen DSC. Toen die werd opgericht viel ik automatisch onder hun criteria en kon ik ook nog een meerprijs krijgen voor mijn melk. In de stal heb ik een uitzichtpunt gemaakt van waaruit je met de verrekijker vogels kunt bekijken. Ook organiseer ik weidevogelsafari's met een busje. We gaan dan met groepjes burgers in de bus het land in. De vogels blijven op het nest zitten en je kunt ze van heel dichtbij bekijken. Dat blijft bijzonder. De excursies leveren een kleine extra op. Ik overweeg om ook weidevogelkaas te gaan maken want door de excursies heb ik veel mensen op mijn bedrijf. De gemeente komt hier nu ieder jaar ook zelf op excursie."

Burgerburen (april 2032)

Dirk Laarman – Salland

"Hier in het oosten zijn veel boeren die laatste jaren gestopt met melken. Van lieverlee komen er steeds meer burgers van buiten die de boerderijtjes opkopen. Daar worden beste prijzen voor betaald. Ik heb het op een zondagmiddag eens op een rij gezet maar hier direct in de omgeving zijn er zo twintig burgers met een paar bunder grond. Het gaat zo om een bunder of vijftig. Sommigen hebben daar een paard lopen of een koe maar het is allemaal drukte ermee en ze hebben geen goed materiaal natuurlijk. Dat bleek ook wel toen ik daar een aantal van hen naar vroeg. De meesten van hen wilden de grond toch wel in eigendom houden omdat ze vonden dat het misschien in de toekomst nog nodig was voor het paard van de dochter of zo en dat het hun huis meer waard maakte. Voor de meesten is het

blijkbaar financieel ook goed mogelijk. Nu heeft mijn directe buurman vijf bunder en daarmee heb ik er nog wat over doorgepraat. Hij zei Dirk jij mag die grond van mij gebruiken. Maar ik wil ze wel terug als ik het zelf nodig heb of wil verkopen. Hij wilde wel graag wat bloemen in de wei houden en koeien blijven zien. Daar was hij heel duidelijk in. Toen heb ik tegen hem gezegd als ik nu die 5 hectare grond van jou beheer en maai. Dan doe ik dat zo dat ik de buitenste rand niet bemest en de rest wel. Dan blijft de grond ook goed voor de landbouw. In ruil wil ik ook enkele andere stukken om jou heen op de zelfde manier gebruiken. Heeft hij aan alle kanten van zijn huis bloemen- en kruidenranden en ik heb zo goed als voor niks vijf bunder extra grond. Van het voorjaar kwam ook een man wat verderop bij me. Die had het erover gehad met mijn buurman en wilde wel hetzelfde recept. Mooi toch."

Weidevogelranden & maïsaankoop (juni 2012)

Fokko de Vries - Oostergo

"Wij melken 250 koeien en hebben nu ongeveer 125 hectare grond. Het is allemaal grasland. Daarnaast doen we veel aan weidevogelbeheer. Dat is ontstaan omdat ik er veel liefde voor heb. Dat heb ik vanaf jongs af aan. Ik maaide om de nesten heen en liet de percelen met veel nesten langer staan. Ook merk ik dat veel jonge vogels tussen de koeien zitten.

Weidegang is volgens mij heel belangrijk voor weidevogels. Op de mest zit een vlieg en eronder zit een worm.

Vanuit de provincie hadden ze enkele jaren geleden een regeling voor weidevogelbeheer. Toen heb ik besloten daar zo zwaar mogelijk aan mee te doen waarbij ik aan de ene kant de randen extensief beheer en aan de andere kant de kern van het perceel optimaal benut voor grasproductie. Die randen zijn zo'n 10 meter breed gemiddeld. Wij hebben hier een

onregelmatige verkaveling en door iets flexibel met de breedte van de randen om te gaan krijg ik min of meer automatisch mooie rechthoekige percelen. De randen mogen niet worden bemest met kunstmest of drijfmest en moeten tussen 1 april en 15 juni rust hebben. De vegetatie is door de lage bemesting – ruwe stalmest of weidemest mag nog wel - veel kruidenrijker geworden. De opbrengst is natuurlijk aanzienlijk minder. Het gewas staat veel dunner; het is ouderwets boerenland. Voor de vogels is dat weer mooi omdat jonge grutto's en tureluurs er gewoon tussen verdwijnen en op mijn bedrijf een mooi netwerk hebben waar ze kunnen schuilen. Fourageren doen ze ook tussen mijn vee dat weidt op het intensieve land. Al met al betaalde de provincie mij bijna 30 duizend voor dat randenbeheer. Voor dat geld koop ik elders maïs aan. De zware grond is daar hier sowieso niet zo geschikt voor. Ondanks dat ik vrij intensief boer hebben we toch bijna 100 paar grutto's en tureluurs op onze 125 hectare. Daarbij komen nog de kieviten. We hebben hier ook een jeugdvogelwacht. Ik vind het prachtig om die kinderen het land te laten zien en te genieten van de natuur."

Boer worden (september 2021)

Hans van Veen – Gelderse Vallei

"Graag wilde ik boer worden, maar ik kom niet uit een boerenfamilie. Ik heb wel Wageningen gedaan en was er altijd mee bezig. In Wageningen hebben ze een soort communale tuinderij. Zo'n 200 burgers bezitten een stuk grond van een dikke hectare. Ze hebben samen een tuinder in dienst. Hij bewerkt de grond, maakt het bouwplan en een soort investeringsplan en de burgers kunnen altijd groente komen halen zoveel ze willen. Er is zelfs een wachtlijst van nieuwe toetreders. Zoiets wilde ik ook opzetten maar dan groter voor de melkveehouderij en zelfzuivel. Ik heb een advertentie gezet in de ledenbladen van Natuurmonumenten en de Vogelbescherming. Mijn deal is dat mensen eenmalig 1000 euro inleggen en dat ik ze daarvoor jaarlijks 4 kg kaas of rundvlees zouden krijgen. Een rendement van 5 procent en inflatiebestendig! De reacties waren overweldigend. Er kwamen de eerste maand tweeduizend reacties van mensen die wilden meedoen. De meeste investeerders wilden één aandeel maar er waren ook wel mensen die 25 aandelen wilden. Al met al hadden we zo'n 3 miljoen euro bij elkaar gehaald en daarvan hebben we een mooi boerenbedrijf gekocht van zo'n 70 hectare. De grond is in bezit van een stichting en ik ben bij hen in dienst. Ik melk nu 70 koeien en heb nog 50 stuks vleesvee. De

aandeelhouders hebben zich verenigd in een bestuur dat meebeslist op strategische punten van het bedrijf. De burgers kunnen elke zaterdag en woensdag op het bedrijf kaas en vlees komen halen. Dat geeft veel leven op het bedrijf. Vier keer per jaar hebben we een werkdag met een afsluitend feestmaal. De aandeelhouders hechten aan verantwoord produceren. We hebben her en der op het bedrijf nieuwe houtwallen aangelegd en enkele kikkerpoelen. Volgens de natuurwerkgroep die door de aandeelhouders is bemand, is het aantal soorten op het bedrijf sterk vooruit gegaan. Omdat er natuurlijk ook productie gedraaid moet worden hebben we wel afgesproken dat maximaal 20% van de oppervlakte met beperkingen kan worden gerund. Dat zijn de houtwallen en sloten. De randen en overhoeken bemesten we niet en maaien we wat later. Voor het overige deel is het bedrijf gewoon gangbare landbouw. De 3.000 aandeelhouders worden elk jaar met 12.000 kg kaas betaald. Dat is ongeveer de helft van mijn melkproductie. We hebben een deal gesloten met een kaasmakerij hier in de buurt die voor mij de kaas verwerkt. De rest van de kaas en het vlees vinden ook voor het grootste deel hun weg via de aandeelhouders. Voor een normale winkelprijs. Zij vinden het leuk aan vrienden of familie kaas te geven van hun eigen boerderij. Binnenkort doen we een nieuwe aandelenemissie om nog 60 koeien en een extra robot te financieren."

Francine en de vlindertunnel (mei 2018)

Gerrit Wesselink - Achterhoek

"Enkele jaren geleden ontmoette ik Francine. Ze woonde hier niet zover vandaan en liep elke week over het zandpad achter onze boerderij. Ik had

haar wel eens vaker zien lopen. Toen ik een keer de koeien ophaalde en het zandpad overstak kregen we zo'n praatje. Ze vertelde dat ze in een dorp verderop woont en al een paar jaar elke maand dezelfde route liep en daarbij opschreef welke vlinders en libellen ze waarnam. Ze liep als het ware een tunnel door het landschap en keek 5 meter boven en naast haar of ze vlinders en libellen zag. Die gegevens verzamelde ze voor de Vlinderstichting. In heel Nederland schijnen er vrijwilligers te zijn die dat zo doen. Ik had daar nog nooit bij stilgestaan.

Het leek me wel een leuke vrouw dus ik zei zo dat ik dan maar eens een keer een rondje met haar mee zou lopen. Een deel van haar route ging immers tussen mijn land door. Nu dat heeft ze onthouden. Twee weken later stond ze bij me op het erf en vroeg ze wanneer ik mee kon lopen. De volgende week zijn we op een avond haar vaste route gaan lopen. Ze kijkt met een heel andere blik naar de omgeving dan ik. Ik kijk naar koeien, hoe het gewas erbij staat, of er al gemaaid is en of er een nieuwe stal wordt gebouwd. Zij kijkt naar de bermen en

bosjes en ziet kruiden, zeggen, waardplanten, rupsen, vlinders en kevertjes. Voor mij was dat allemaal hetzelfde maar als je goed kijkt dan zie je het wel. Best interessant, zeker als iemand erbij vertelt dat bij verschillende soorten grassen of bosjes weer verschillende insecten en kevers horen die daar weer gebruik van maken.

Ze heeft me ook haar gegevens laten zien van de afgelopen jaren. Libellen doen het in deze omgeving steeds beter, ook hier in de buurt. Dat was me zelf ook wel eens opgevallen. Dat komt misschien wel door die waterberging die bij de kromme beek is aangelegd. Vlinders daarentegen hebben het moeilijk. Ze zei dat dat vooral komt doordat er steeds minder overhoekjes met ruigtes zijn. Juist de plekken met vlinders vallen samen met ruigtes en kruiden. Ik herken wel dat die steeds meer verdwenen zijn doordat we steeds netter zijn gaan werken en stukken land bij elkaar hebben gevoegd. Met eigenlijk maar een paar vierkante meters creëer je al een leuke biotopen voor vlinders en libellen volgens Francine. Overhoekjes die ik voorheen netjes meemaaide en strak beheerde sla ik nu over. Dat spaart mij tijd en helpt de vlinders en nu ik dat weet vind ik het niet erg dat het er wat rommelig uitziet. Ik let er natuurlijk nu ook meer op maar ik heb echt de indruk dat er meer vlinders en libellen op ons bedrijf zijn. Over een paar jaar kun je het misschien wel zien in de statistieken van de Vlinderstichting."

Grondgebiedsbank (december 2015)

Philipus de Ruiter, voorzitter IVN -

Alblasserwaard

"Enkele jaren gelden hielden we een ledenvergadering. Daarbij was een lezing over agrarisch natuurbeheer. De inleider hield een betoog dat het boerenland in Nederland nauwelijks nog natuurwaarde bevatte en dat wat er nog was almaar achteruitging. Dit onderbouwde hij met grafieken en cijfers voor enkele diersoorten. Conclusie van zijn verhaal was dat al het geld voor agrarisch

natuurbeheer weggegooid geld was. Op deze open bijeenkomst waren ook enkele leden van de pas opgerichte Agrarisch Natuurvereniging aanwezig. Het kwam tot een levendige en soms heftige discussie. De boeren gaven overigens wel aan van goede wil te zijn.

Na de bijeenkomst hebben we als IVN een commissie agrarisch gebied opgericht en deze heeft contact gezocht met de voorzitter van de Agrarische Natuurvereniging. Na een aarzelend begin werken we steeds meer samen. Dat is ook een kwestie van vertrouwen opbouwen. We zijn begonnen met kleine dingen zoals het monitoren van vogels en planten in het boerenland. Gewoon om te laten zien wat er allemaal leeft en bloeit in het gebied. Onze leden komen dan als vrijwilliger bij de boeren.

Ze spreken beiden een heel andere taal maar samen praten en elkaar dingen laten zien, kweekt over en weer begrip. Zij laten hun leden zien wat er in het boerenland leeft en omgekeerd kunnen wij onze leden meer informeren over natuur bij boeren. Die informatie-uitwisseling is een belangrijk begin. De boeren moeten natuurlijk wel hun boterham verdienen en kunnen natuurlijk niet alleen met de natuur bezig zijn.

Een van de dingen waar we nu aan trekken is de grondbeheersbank. De kerk en de gemeente hebben in ons gebied veel grond die nu telkens voor een jaar wordt verpacht. De ANV en wij als IVN hebben voorgesteld dat deze gronden ter beschikking komen van de boeren die mede aan natuurbeheer doen. Dit geeft de boeren wat meer ruimte om voer te winnen en geeft tegelijkertijd de natuur ruimte doordat we met boeren afspraken waar ze natuur realiseren op hun bedrijf. Zowel de kerk als de gemeente staan hier nu welwillend tegenover. Ik denk dat het juist komt doordat boeren en natuur samen aan dit idee hebben gewerkt. Als ANV en IVN maken we met de boer nu samen voor zijn grond een praktisch bedrijfsnatuurplan. De oppervlakte die valt onder de beperkende maatregelen zoals natuurvriendelijke oevers of overhoeken met een ruigtestrook wordt gecompenseerd met de huurgrond van gemeente en kerk."

Vrijloopstal met houtsnippers (oktober 2016)

Kees Braakman - Noordoost Twente

"In 2014 hebben wij onze eerste vrijloopstal gebouwd. Dat was toen iets heel nieuws. Als stalbodem hadden we gekozen voor houtsnippers en compost. Een mooie combinatie. De koeien hebben er alle ruimte. Nog steeds een heel goede investering. In het begin was het wel wat pionieren met beluchten en dergelijke. Maar al vrij vlot hadden we het goed in de vingers. Er bleek echter wel veel strooisel nodig. Voor onze 200 koeien hadden we ruim 6000 vierkante meter staloppervlak van ongeveer een meter diep. Reken maar uit 6000 kuub houtsnippers nodig aan de start. Dat is 600 hectare aan jaarlijkse bijgroei in een bos zo is me eens voorgerekend. Gelukkig had ik een oud klasgenoot die bij de gemeente werkt. Zij moesten destijds grof betalen

om de plantsoensnippers af te zetten. Van hier uit de gemeente maar ook vanuit Enschede en De Hof hebben ze me toen snippers gebracht. Gratis voor mij en voor hen minder kosten. Nu is het een kwestie van bijhouden en krijg ik ieder jaar nog 50 kuub snippers van de gemeente. Net als enkele van mijn collega's. Ook heb ik de snippers uit mijn eigen houtwallen en erfbeplanting. Bovendien heb ik nog twee bosjes van elk een kleine hectare gekocht om te voldoen aan de voorwaarden van DSC. Ik vind het wel mooi dat de geriefhoutbosjes van vroeger nu weer een rol hebben op ons bedrijf. De kringloop is weer rond. Wat ik ook mooi vind is dat onze sector er nu weer positief op staat bij het gemeentehuis."

Boerenslimheid (februari 2020)

Gaston van Hoven, Wethouder

Economische Zaken en Ruimte - Mergelland

"In onze gemeente werd een aantal gebieden aangewezen als Natura 2000 gebied. Tijdens de aanwijzing leidde dat tot heibel in de tent. Zonerings, externe werking, stikstofdepositie, compensatie en de hele rataplan. Er kon niks meer of er leek niets meer te

kunnen. Recreatieondernemers, maar vooral de boeren waren in rep en roer. Als je dat vergelijkt met nu is het een heel stuk veranderd. Op een gegeven moment kwamen boeren bij me om te vragen of ze dit of dat bosje of houtsingel konden beheren. De omgekeerde wereld. Natuur was lange tijd een scheldwoord en nu in eens wilden ze het van ons overnemen. Gratis bij hun bedrijfsvoering. Toen heb ik me laten uitleggen

wat erachter zat. DSC kreeg ik te horen. Boeren die daaraan mee wilden doen moesten 10% van hun land volgens natuurvriendelijke principes beheren. Boerenslimheid natuurlijk om dan gemeentelijke houtsingels of bosjes ineens boerenland te laten zijn. Ik kon dat niet zomaar toezeggen natuurlijk maar in overleg met de LTO hebben we een veiling gehouden van landschapselementen en goede afspraken gemaakt over het beheer. Kijk een aantal van de elementen loopt langs de openbare weg en veiligheid staat voorop. Ook wilden we natuurlijk de garantie dat het niet na 5 jaar ineens weer afgelopen zou zijn. Wat mij betreft was dat een keerpunt in het denken over natuur; het heeft de overheid geen cent gekost. Wat zeg ik? Het heeft alleen maar geld opgeleverd. Bovendien merk ik veel goodwill bij de burgers in onze gemeente. Ze zien nu dat boeren moeite doen en dat er overal bloemrijke bermen en slootkanten zijn."

Agrarisch natuurbeheer kon niet (juli 2121)

Dick Kwaakman, Emeritus Professor Ecologie – Land van Maas en Waal

"Lange tijd heb ik de boerennatuur als verloren beschouwd. In het begin van dit millennium hebben we diverse onderzoeken uitgevoerd. Daaruit bleek telkens dat agrarisch natuurbeheer niet of nauwelijks effect had. We hebben er zelfs verschillende keren in internationale tijdschriften over gepubliceerd. Die cijfers kloppen; daar sta ik nog steeds achter. We vertaalden onze conclusies zo dat we zeiden dat agrarisch natuurbeheer niet kon en dat al die miljoenen die daarin werden gestoken waren, weggegooid geld was. We vonden dat het beter

in echte natuur gestoken kon worden. Echter de werkelijkheid is weerbarstiger gebleken. Gelukkig maar.

Achteraf gezien kun je zeggen dat DSC de juiste prikkel was voor de boeren. Ze kregen nu via de markt betaald voor het produceren van natuur. Bovendien werd niet alles qua biodiversiteit tot achter de komma en op de vierkante meter vastgelegd. Ik heb het voor mijn eigen ogen zien ontstaan, langzaam maar zeker, dat netwerk van fijnmazige boerennatuur. Voor de grap hebben we met een paar studenten een paar jaar geleden dezelfde gebieden nog eens bekeken op biodiversiteit als die we 20 jaar geleden hadden bekeken. Tjonge, wat was dat verbeterd."

Rommelaars direct geroyeerd (mei 2019)

Gerben Boonsma, opzichter Staatsbosbeheer - Groene Hart

"Wij hadden zo onze twijfels over DSC. Vooral ook omdat het bij de boeren zelf vandaan kwam. Weer zo'n club die probeert op een creatieve manier geld te verdienen en goedkoop grond te beheren. In onze ogen waren boeren onbetrouwbaar als het op natuurbeheer aankwam. We hadden ook onze ervaringen natuurlijk. Altijd net de grens opzoeken. Toch maaien voor 15 juni ook al was dat uitdrukkelijk verboden. Stuwen naar beneden draaien van onze gebieden om zelf wat beter ontwaterd te zijn. 's Nachts toch kunstmest strooien. Dat soort dingen blijven je lang bij en maken je voorzichtig. Toen in 2014 bekend werd dat enkele boeren wel een DSC-certificaat hadden maar niet 10 procent maar slechts 7 procent van hun areaal volgens de regels beheerden, dachten we dat zal wel weer met de mantel der liefde worden bedekt. Maar

nee. Ze werden direct geroyeerd. Nu dat gaf wel opschudding in de agrarische pers. Achteraf gezien is het een goede zet geweest dat het bestuur zijn rug recht heeft gehouden. Die mensen zijn voor 5 jaar geroyeerd. Dat heeft ze grof geld gekost want in die tijd gaf men al 5 cent per liter melk extra aan DSC boeren. Reken maar uit. Dat kostte enkele boeren zeker 50.000 euro per jaar. Natuurlijk volgden rechtszaken maar die werden door DSC glansrijk doorstaan. Het heeft ze veel goodwill opgeleverd; zeker ook bij de natuur- en milieubeweging die aanvankelijk toch nog vrij sceptisch waren. Ook een mooi verhaal vind ik altijd dat boeren op een gegeven moment er veel geld voor over hadden om schraalland of bosjes van ons te pachten of te kopen om maar aan die 10% te kunnen voldoen. Dat leverde ons mooi geld op omdat we niet al die priegelstukjes die we in de loop der jaren hadden verworven meer hoefden te beheren. Wat dat betreft is het echt win-win geworden."

Duurzame Zuivel in het schap (januari 2015)

Rene Biemans – Rambo Supermarkt Tilburg

"In onze winkels verkochten we jarenlang ons huismerk en A-merken. Op een gegeven moment merkten we dat onze klanten meer en meer vroegen naar duurzame producten. De A-merken konden of wilden deze niet leveren. Mijn collega filiaalmanagers kregen dezelfde signalen van hun klanten. In een toekomstsessie met het hoofdkantoor hebben we dat aangemerkt als een van de mogelijkheden om ons als relatief kleine supermarktketen te onderscheiden. Na wat marktonderzoek is toen besloten om ons huismerk als duurzaam in de markt te zetten. Het werden daardoor allemaal producten met een eigen verhaal erbij. Het huismerk steeg daardoor aanzienlijk in waarde en dat merkten we aan de verkoop. Voor onze zuivelproducten kwam de lancering van DSC als geroepen. We waren destijds een van de eerste supermarktketens die hiermee op grote schaal in zee is gegaan en zeker in de beginperiode heeft dit ons geen windeieren gelegd. Het publiek kwam speciaal voor DSC naar onze winkels. Wat ook mooi is aan DSC is de duidelijke herkomst uit Nederland. Het geeft onze kopers echt het gevoel dat zij bijdragen aan de natuur in de eigen woonomgeving en geen anoniem product kopen. Ik drink zelf ook graag DSC zuivel en ben er trots op dat onze supermarktketen DSC zuivel verkoopt. Ook hoor ik wel eens van onze klanten dat ze boerenbedrijven zien met een bord met DSC erop langs de weg. Daar komen onze zuivelproducten vandaan en dat is zichtbaar. Mooi vind ik dat."

Deel 2: Feiten en cijfers in 2011

Agrarische Biodiversiteit - Balans 1950-2010

Biodiversiteit en landbouw – een tweeslachtige relatie

In de natuur is een continue strijd gaande van organismen om voedingsstoffen, water, zonlicht en ruimte. Organismen hebben verschillende strategieën ontwikkeld om in te kunnen spelen op specifieke omstandigheden. De omstandigheden verschillen zowel plaatselijk als in de tijd. Hierdoor ontstaat een rijkdom aan soorten: biodiversiteit.

Landbouw is het doelbewust en systematisch bevorderen van één of enkele planten- of diersoorten bij voorkeur ook nog van dezelfde omvang en kwaliteit: eenvormigheid, dus. Als je aardappels teelt, wil je het liefst een veld met alleen aardappelplanten van hetzelfde soort en knollen van dezelfde grootte. Een melkveehouder wil hoogproductief grasland met hoge voederwaardes en eiwitgehaltes.

De boer bevoordeelt de gewenste plant- of diersoorten door de omstandigheden te homogeniseren en concurrerende soorten te benadelen of te elimineren. Kenmerkend voor landbouw is daarnaast het toevoegen van voedingsstoffen (mest) om productie van gewenste gewassen te verhogen.

In essentie staat landbouw daarmee haaks op biodiversiteit. Anders gezegd wat goed is voor de productielandbouw is slecht voor soortenrijkdom en andersom. Het is echter complexer. Immers – extensieve - vormen van landbouw kunnen bijdragen aan diversiteit en de landbouw heeft de natuur en natuurlijke processen ook hard nodig.

Voorbeelden zijn de genetische bronnen van de landbouw, het zelfherstellend vermogen van de bodem en water, de chemische en biologische omzettingsprocessen in bodem water en lucht die de basis zijn voor de kringloop van koolstof en stikstof. Andere voorbeelden zijn de bestuiving van gewassen door insecten en natuurlijke plaagregulering. In dit

geval wordt ook wel gesproken over functionele (agro)biodiversiteit.

Landbouw heeft dus een complexe én tweeslachtige relatie met natuur. Op perceelsniveau streeft de landbouw naar scheiding van de natuur. Op bedrijfsniveau of op regionaal niveau is natuur nuttig of liever gezegd noodzakelijk voor een goed functionerend landbouwsysteem en is verweving nastrevenswaardig.

In praktijk is landbouw vrijwel altijd verweven met natuur maar de mate van homogenisering van landbouwpercelen verschilt net als de dichtheid en ruimtelijke configuratie van de contramal van natuur.

Trends in het agrarisch cultuurlandschap

Als we kijken naar de ontwikkelingen in het agrarisch cultuurlandschap in de periode tussen 1950 en 2010 dan blijkt dat de homogenisering van landbouw steeds beter afging. Bodemverbetering, waterbeheersing, kunstmest, precisiebemesting, gewasbescherming en teeltondersteunende maatregelen en steeds preciezere machines maken dat de omstandigheden binnen percelen steeds beter in de hand te houden waren door de boer.

Als gevolg van de homogenisering waren de waardevolle halfnatuurlijke graslanden en percelen met akkeronkruiden eigenlijk al rond 1975 verdwenen uit het boerenland en alleen nog te vinden in natuurgebieden of incidenteel in perceelsranden. Anno 2010 gaat de homogenisering nog steeds door, maar veel te verprutsen is er eigenlijk niet meer.

In dezelfde periode werd de contramal van groenblauwe dooradering tussen agrarische percelen veel ijler. Voortgaande mechanisatie heeft bijgedragen aan schaalvergroting van het landschap, waardoor houtwallen, bosjes en singels verdwenen. Dat gold ook voor - maar dan subtieler - slootkanten

en randjes tussen gewassen door het samenvoegen van percelen.

De voortgaande mechanisatie in de landbouw maakt ook grotere bewerkingseenheden mogelijk. De druk op de kostprijs heeft ervoor gezorgd dat percelen ook daadwerkelijk worden samengevoegd en grotere eenheden landbouw overblijven. De vroegere lappendeken van percelen met verschillende gewassen of maaidata heeft plaatsgemaakt voor enkele grote homogene percelen. De contramal binnen agrarische cultuurlandschappen werd dus wijdmaziger en verloor aan oppervlakte. Ook deze trend is in 2010 nog niet uitgewerkt.

Beide trends versterken elkaar en lagen aan de basis van het verlies aan ruimte voor natuur in agrarische landschappen en daarmee van het verlies aan diversiteit.

Bovenop de trends van mechanisatie en schaalvergroting arriveerde in die periode een sluipmoordenaar in de vorm van de milieudruk die vanaf de jaren '50 sterk toenam om uiteindelijk ergens in de jaren '80 te pieken. Met milieudruk bedoelen we de vermessing, de verdroging en de verzuring. Veel bijzondere soorten zijn gebaat bij relatief voedselarme omstandigheden en een natuurlijk waterregiem en stonden op de overgebleven plekken onder druk.

Vanaf de jaren '90 daalde de milieudruk op de natuur fors omdat overheden langzaam maar zeker strengere regelgeving afkondigden en handhaafden. Met horten en stoten werden deze door de agrarische sector geïmplementeerd. Technische verbeteringen en stevige druk vanuit de EU hebben daarbij geholpen. De trend van de milieudruk ging rond 2010 de goede kant met de streefwaarden voor wat betreft vermessing, verdroging en verzuring die op nationaal niveau op termijn bereikbaar zijn.

Trends in agrarische biodiversiteit

De gegevens in het Natuurcompendium, verzameld door het Planbureau voor de Leefomgeving geven een goede indruk van de ontwikkelingen van de agrarische natuur in de periode 1950-2010. De algemene tendensen van zowel de verspreiding als de aantallen zijn negatief.

Wel zijn er grote verschillen tussen soortgroepen. Bijvoorbeeld overwinterende ganzen en eenden profiteren van het grote aanbod van eiwitrijk grasland en namen sterk in aantal toe. Ook libellen namen na een sterke achteruitgang vanaf het jaar 2000 eveneens in aantal toe, waarschijnlijk door de verbetering van de waterkwaliteit.

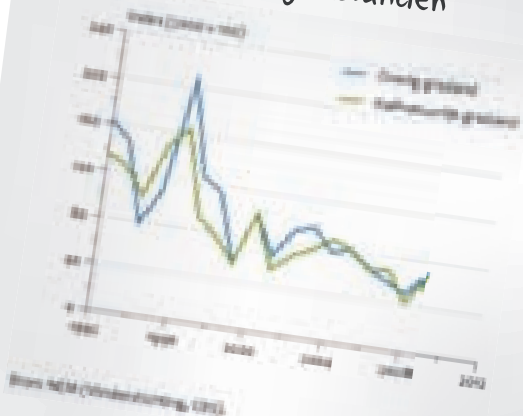
De soorten die gebonden zijn aan extensief grasland of bouwland zoals kritische weidevogels en akkervogels zijn hard achteruit gegaan. Ook de wat algemenere weidevogels zoals Kievit en schollekster laten een neerwaartse tendens zien.

Helemaal hard is het bergafwaarts gegaan met akkeronkruiden en halfnatuurlijke graslandgemeenschappen. Het aantal en de verspreiding van broedvogelsoorten van kleinschalige landschappen is ook teruggelopen. Weliswaar niet zo sterk als de weidevogels maar ook hier speelt de afname van geschikt biotoop door het verdwijnen van geschikt leefgebied door verder verslijten van kleinschalige coulisselandschappen.

De trends deden zich niet alleen in Nederland voor maar in heel Noordwest Europa. Als oorzaak noemt het Planbureau de intensivering van het grondgebruik, de milieudruk en de schaalvergroting. Deze leiden ertoe dat leefgebied is verdwenen en er minder ruimte komt voor doelsoorten.

De grafieken op de volgende pagina's zijn afkomstig uit het Compendium voor de Leefomgeving en geven voor een aantal soortgroepen van gras- en bouwland duidelijk weer welke trends zich voordoen.

Dagvlinders graslanden

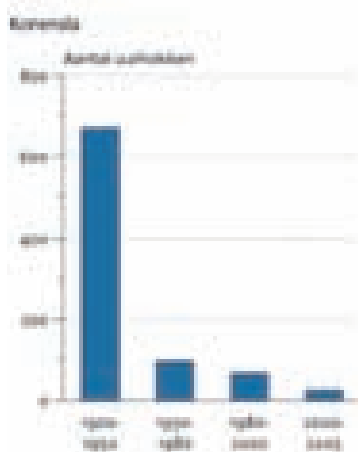
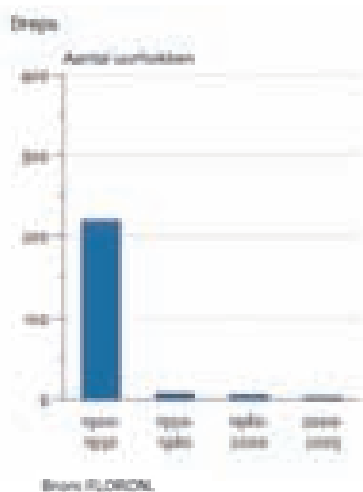
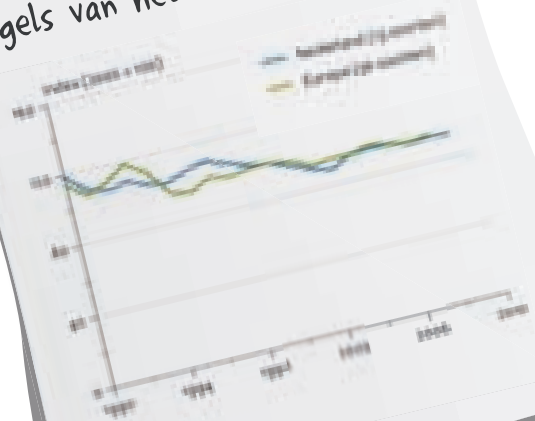
Vlinders van graslanden

Het aantal dagvlinders gebonden aan grasland is de afgelopen 20 jaar meer dan gehalveerd. De belangrijkste reden hiervoor is de teruggang in van het areaal halfnatuurlijke graslanden welke tegenwoordig vrijwel alleen nog voorkomen in natuurgebieden.

Vogels van het boerenland

De boerenlandvogels lopen zowel in Europa als in Nederland terug. De achteruitgang ten opzichte van 1990 is ruim 30 procent. De oorzaken van achteruitgang van de vogels in het boerenland zijn vooral het intensieve gebruik van bouw- en grasland, de veranderingen in gewaskeuze en de schaalvergroting van de landbouw, waardoor veel kleine landschapselementen als houtwallen en overhoekjes zijn verdwenen. Een andere factor is het verlies aan broedhabitat door uitbreiding van steden en infrastructuur en het intensievere gebruik daarvan. De maatregelen die de afgelopen jaren zijn genomen, hebben de achteruitgang tot nu toe niet kunnen stoppen.

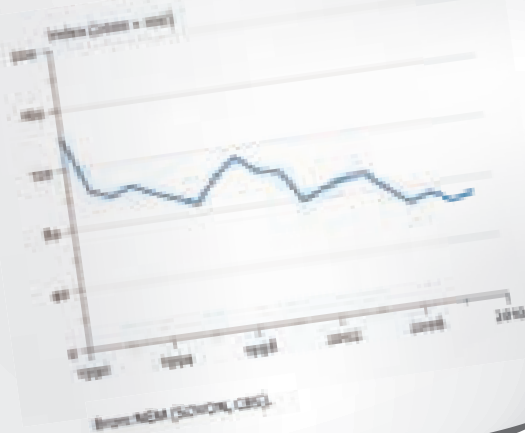
Vogels van het boerenland

Akkeronkruiden

Akkeronkruiden zoals Dreps en Korensla waren voor 1950 nog algemeen. Zij kwamen in honderden uurhokken (een gebied van 5X5 km waarmee Nederland bedekt is) voor. Veel akkeronkruiden verdwenen door de vervanging van rogge en haver door maïs, betere zaaizaad-schoning, onkruidbestrijdingsmiddelen, intensievere mechanische onkruidbe-strijding, hoge mestgiften en snellere vruchtwisseling. Ook waren veel soorten akkeronkruiden verbonden met de vlas-, boekweit-, tabak- en hennepackers die geheel of vrijwel geheel zijn verdwenen.

Broedvogels agrarisch gebied hogere zandgronden

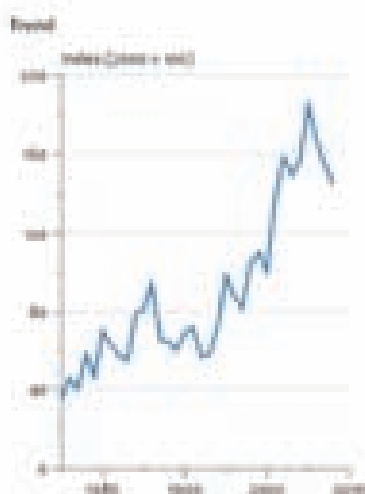
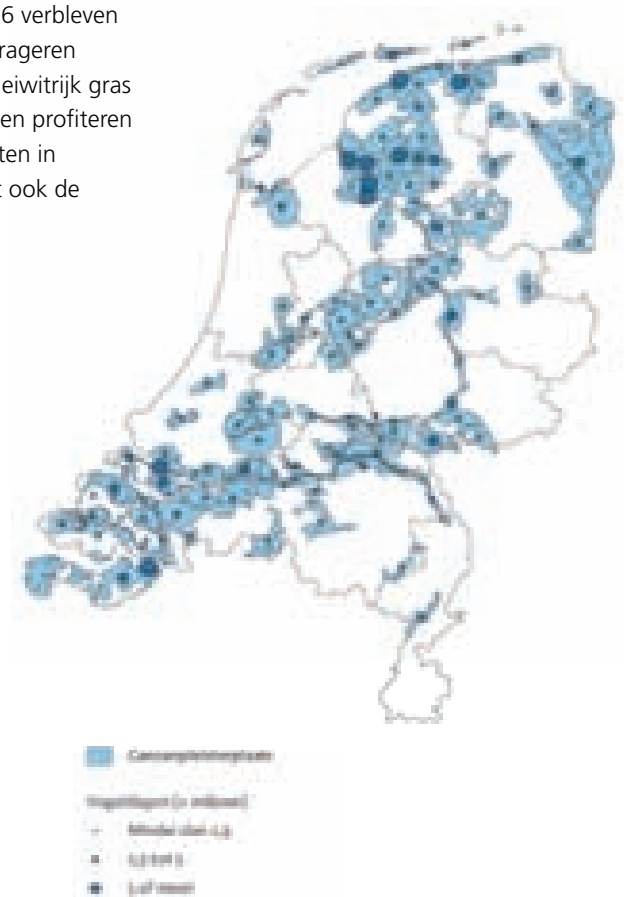
Achteruitgang in het agrarisch gebied

Gemiddeld genomen zijn broedvogels van het agrarische gebied op de hogere zandgronden achteruitgegaan sinds 1990. Niet alleen vogels van bouwland en grasland zijn achteruitgegaan, zoals kempshaan, veldleeuwerik en grauwe gors, maar ook vogels van perceelsranden, houtwallen en overhoekjes, zoals patrijs. De oorzaken zijn het intensieve gebruik van bouw- en grasland, de veranderingen in gewaskeuze en de schaalvergroting van de landbouw, waardoor veel kleine landschapselementen als houtwallen en overhoekjes zijn verdwenen. Ook zijn er enkele soorten sinds 1990 toegenomen, zoals de Roodborsttapuit en Geelgors.

Ganzen

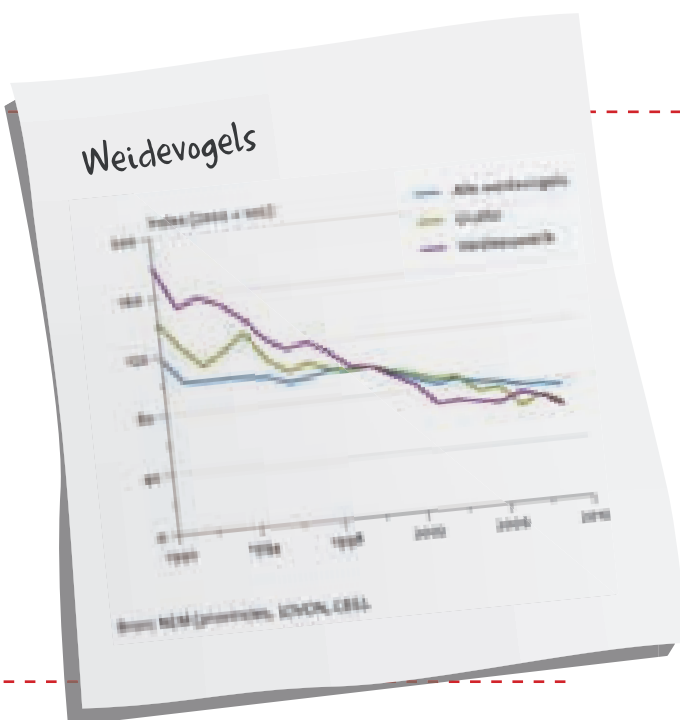
Het aantal ganzen is nu veel hoger dan in de jaren zestig en de toename gaat nog steeds door. In de winter van 2005/2006 verbleven meer dan 1,97 miljoen ganzen in ons land. De ganzen foerageren vooral op grasland. De bemesting van grasland zorgt voor eiwitrijk gras en een lang groeiseizoen vergeleken met vroeger. De ganzen profiteren daarvan, zeker nu boeren de begrazing door ganzen toelaten in het kader van het ganzengedooigbeleid. Daarnaast heeft ook de vermindering van de jacht tot een toename geleid.

Ganzenvoerplaatsen, 2001 - 2003

Weidevogels

De landelijke populaties van grutto, tureluur, scholekster en Kievit liggen in 2009 grofweg 10 tot 60 procent onder het niveau van 1990. Volgens een recente schatting van SOVON is de grutto in Nederland gedaald van circa 100.000 broedparen midden jaren tachtig naar een kleine 60.000 in 2004. Ook zangvogels die op landbouwpercelen broeden, zijn sinds 1990 achteruit gegaan. Van het aantal veldleeuweriken is nog maar 30% over van de aantallen die in het begin van de jaren negentig werden geteld. Bij de eenden is er een toename te zien bij de kuifeend en een afname bij de slobeend.

Beleid en beleidseffecten

De in het vorige hoofdstuk weergegeven negatieve trends bleven natuurlijk niet onopgemerkt door het publiek en het beleid. Het Nederlandse natuurbeleid heeft als doel om de biodiversiteit in ons land zeker te stellen door behoud, herstel, ontwikkeling en duurzaam gebruik van natuur. Ook internationaal zijn er afspraken vastgelegd.

Zo is in 1992 de Conventie inzake Biologische diversiteit (CBD) opgesteld. Hoofddoel is om de snelheid van de afname van biodiversiteit te verminderen. Binnen de EU is dit doel scherper geformuleerd: in 2010 moest het biodiversiteitsverlies tot stilstand zijn gebracht. Hetgeen zo kunnen we achteraf constateren destijds niet gelukt is.

Het Nederlandse natuurbeleid werkte via twee hoofdlijnen: het soortenbeleid en het gebiedenbeleid.

De wettelijke bescherming van soorten liep Europees gezien via de Vogel- en Habitatrichtlijn en in Nederland via de Flora- en Faunawet. Deze wet spoorde echter niet steeds met de bedreiging van soorten. Er zijn soorten beschermd die niet bedreigd zijn. Zo waren bijna alle soorten vogels, amfibieën en zoogdieren beschermd, maar veel daarvan waren niet bedreigd. En andersom gold dat er bedreigde soorten waren die niet beschermd waren. Zo waren paddenstoelen en korstmossen niet beschermd, maar wel bedreigd. Voor een beperkt

aantal soorten op de rode lijst werden er specifieke actieprogramma's opgesteld.

Naast het soortenbeleid was er het gebiedenbeleid. Belangrijk onderdeel daarvan is het raamwerk van natuurgebieden. In Europees verband zijn dit de Natura-2000 gebieden en in Nederland is dit de Ecologische hoofdstructuur en de beschermde natuurmonumenten volgens de Natuurbeschermingswet. In praktijk zat er overlap tussen deze bescherming.

Voor veel boeren kreeg natuur een negatieve betekenis. Vooral omdat rondom de Natura 2000 gebieden een externe werking was afgesproken. De invulling daarvan was echter zeer onduidelijk waardoor boeren zeer onzeker waren over hun toekomstige ontwikkelingsmogelijkheden, zelfs al zaten zij op vele kilometers afstand van beschermd natuurgebied.

Wat ook niet hielp was dat met terugwerkende kracht bedrijfsontwikkelingen nietig werden verklaard omdat vergunningen in het kader van de Natuurbeschermingswet niet waren aangevraagd. De perceptie van de boer rondom natuur bereikte rond 2010 een dieptepunt. Niet zozeer de natuur zelf maar vooral het natuurbeleid en alle belemmeringen die daaruit voort leken te komen. Alles waar natuur bij staat werkt als een rode lap.

Onderdeel van de EHS zijn de zogenaamde beheersgebieden. Deze zijn bedoeld als middel om typisch agrarische natuur te beschermen en te ontwikkelen. Het ging daarbij vooral om aangepast beheer in de vorm van later maaien of oogsten en het afzien van kunst en drijfmest en bestrijdingsmiddelen. Inrichtingsmaatregelen die elders in aangekochte natuur vaak wel werden toegepast zoals herstel van reliëf of realiseren van een hoger of natuurlijk waterpeil was afgezien van wat plas dras voor weidevogels niet aan de orde.

Bij de introductie van deze beheersgebieden in de Relatienota in de jaren '70 ontstonden al veel spanningen. Bij de opvolger, de EHS, was dat niet veel beter. Zo werd de begrenzing van de EHS inclusief de beheersgebieden heftig bestreden. De doelstelling voor 2018 was om 91.000 hectare beheersgebied te realiseren. Na een sputterend begin nam het aantal hectares beheersgebied in de jaren 90 snel toe. Echter rond 2005 stokte de toename en viel zelfs terug naar een niveau van 50.000 hectare. De taakstelling qua areaal werd dus bij lange na niet gehaald.

Veel boeren stopten na de vaste contractduur van 6 jaar alweer; cijfers tonen dat bijna de helft van het areaal na 6 jaar niet werd voortgezet. Dit betekent weinig continuïteit en de natuurwaarde die in die 6 jaar was opgebouwd ging natuurlijk al snel weer verloren.

Oorzaken voor het massaal afzien van nieuwe contracten waren de te geringe vergoeding, de hoge regeldruk en bureaucratie. De indruk was dat vooral afbouwende boeren die op termijn wilden

stoppen van de beheersregelingen gebruik maakten. Zodra ze daadwerkelijk gestopt waren en de gronden waren overgenomen door groeiende boeren werden de contracten niet verlengd zodra ze waren afgelopen.

Productiegerichte boeren gaven aan niet te zitten wachten op de rompslomp en zij konden met boeren meer geld verdienen per hectare dan met 'niets' doen en subsidie vangen. In het kader van EU regelgeving was vastgelegd dat de vergoedingen voor natuurbeheer geen verkapte staatsteun mochten zijn. De vergoedingen waren daarom gebaseerd op inkomstendervingen voor een gemiddeld referentiebedrijf.

De korte contractduur droeg natuurlijk niet bij aan het realiseren van natuurdoelen en het ontwikkelen van stabiele populaties van doelsoorten. Een aantal wetenschappelijke studies gepubliceerd in toonaangevende tijdschriften toonde aan dat de beheersgebieden weinig effectief waren. Het aantal doelsoorten was er niet of nauwelijks hoger dan in controleplots buiten de beheersgebieden. Dit werd weliswaar - heftig - bestreden en genuanceerd waarbij wel degelijk positieve effecten werden toegeschreven aan het beheer.

Generaliserend kan worden gesteld dat de agrarische beheersgebieden geen onverdeeld succes waren. De lage vergoedingen ten opzichte van het saldo van gangbaar boerenland, de korte contractduur en de bureaucratie maakten het voor de boeren weinig aantrekkelijk. Voor de natuur was het beleid te vrijblijvend omdat waterbeheer en

ruimtelijke samenhang ontbraken en het vooral tijdelijke natuur opleverde. Het beleid sloot te weinig aan bij de toekomstgerichte boer én bij de wensen van natuur.

*Het moet in ieder geval
anders, dat is wel duidelijk.
Slimmer, gericht,
passender bij de wensen
van biodiversiteit én boer.*

Buiten de EHS is er geen specifiek gebiedenbeleid. Dit wordt soms wel het witte gebied genoemd. Het gaat wel om circa tweederde van het Nederlandse grondoppervlak. De Flora- en Faunawet is natuurlijk wel van toepassing maar daar ging weinig werking van uit op de aanwezige nog te beschermen waarden.

In de witte gebieden werd de agrarische natuur alleen gediend via aanpalend beleid, zoals bijvoorbeeld het landschapsbeleid en de ruimtelijke ordening. Het doel daarvan was landschapselementen veilig te stellen en te ontwikkelen. Indirect droeg dit ook bij aan behoud van biotoop voor doelsoorten.

Landschapsbeleid manifesteert zich op meerdere manieren: stimulering van groenblauwe diensten, bijdragen aan landschapsbeheerders, de landgoederenregeling, ruimtelijke ordening, landschapsontwikkelingsplannen, rood voor groen regelingen, de aanleg van natuurvriendelijke oevers aangevuld met allerlei private initiatieven.

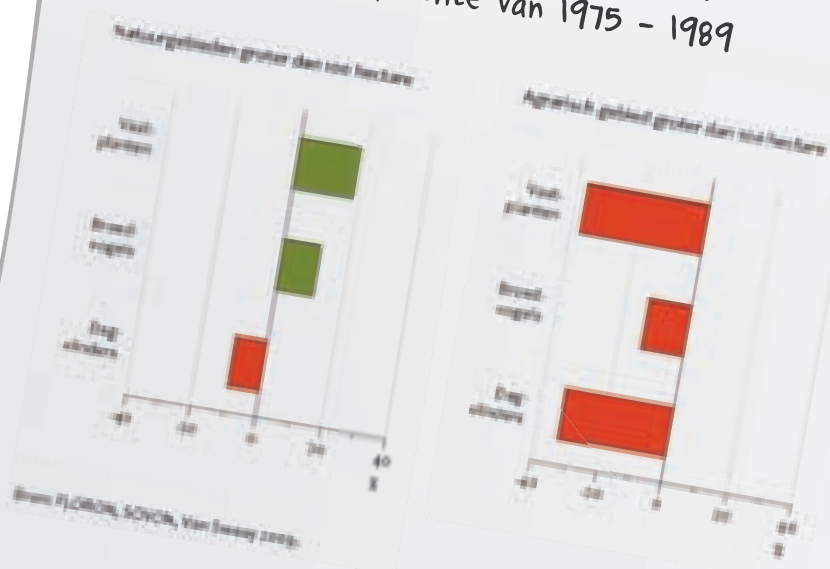
In het witte gebied heeft het landschapsbeleid zeker bijgedragen aan het behoud van de groenblauwe dooradering en daarmee van de

diversiteit van het landschap. Dit beleid heeft echter niet kunnen voorkomen dat het aantal agrarische doelsoorten in het 'witte' gebied nog verder onderuit ging.

Sinds 1990 gaat het aantal doelsoorten in echte natuurgebieden langzaam maar zeker omhoog. De verbetering van de milieucondities en de aankoop van gebieden en het realiseren van verbindingen heeft daaraan bijgedragen. Daar werpt het beleid van de EHS dus wel langzaam maar zeker haar vruchten af zo blijkt uit figuur 1.

De afname van de biodiversiteit in het agrarisch cultuurlandschap gaat naar verwachting de komende jaren nog steeds door. Het is natuurlijk nooit te zeggen wat er zou zijn gebeurd als het uitgevoerde beleid er niet was geweest. Mogelijk waren we dan nog verder van de gestelde doelen geweest? Als je het positief bekijkt zou je kunnen stellen dat er in de afgelopen periode leergeld is betaald. Her en der zijn wel successen geboekt, er is ervaren dat het beleid onvoldoende werkt. Het moet in ieder geval anders, dat is wel duidelijk. Slimmer, gericht, passender bij de wensen van biodiversiteit én boer.

Verandering aanwezigheid doelsoorten, 1990 - 2005 ten opzichte van 1975 - 1989

Figuur 1 – ontwikkeling van doelsoorten in natuurgebieden en in agrarisch gebied.

De ontwikkeling voor vaatplanten en broedvogels in natuurgebieden vertoont een licht positieve trend.

In agrarisch gebied gaan doelsoorten (nog steeds) achteruit.

Bezoek

Louis Braillelaan 80, 2719 EK Zoetermeer,
T 079-343 03 52

Post

Postbus 165, 2700 AD Zoetermeer

E info@courage2025.nl
www.courage2025.nl

Courage is een initiatief van LTO en NZO en heeft een alliantie met InnovatieNetwerk